

Aleksandra Rabenda

Akademia Finansów i Biznesu „Vistula”

Siostry Grimké – pionierki amerykańskiego ruchu feministycznego – życie, twórczość, motywacje

Grimké Sisters – the Pioneers of American Feminist Movement – Life, Creativity, Motivations

Słowa kluczowe: USA, amerykański feminizm, feminizm, siostry Grimké, emancypacja, abolicjonizm, prawa kobiet

Keywords: USA, American feminism, feminism, Grimké sisters, emancipation, abolition, women's rights

Abstract

The “Grimké Sisters,” Sarah Moore and Angelina Emily Weld, were one of the pioneers of American women's rights movement, as well as abolitionists and public speakers. They are considered crucial figures in feminist movement, and they were one of the first women in the USA to write and speak publicly about women's rights, using arguments that were not known before in the United States on a larger scale. It is obvious that feminist activity may be performed on many levels and in different spheres of life. And the way in which it was pursued by Grimké sisters, may show main characteristics of the XIX century movement as a whole, or at least the beginnings of it. Hence, this paper will concentrate on answering the questions that can draw the image of an early American feminist, using the example of Grimké sisters. First of all, what was the approach of the sisters towards religion? Were Protestant values important to them due to spiritual reasons or maybe they just used them as a fast and simple strategy to successfully communicate feminist values in a society with Puritan roots? Was education significant and influential in shaping their views? Did they have any female role models? What was a trigger for their activity? Was family or sexuality an important part of their writing or maybe the sisters were focused more on political rights as it was too soon to challenge the responsibilities of women in a private sphere? Was sisters' agenda future-proof or more relevant to XIX century values? Finally, were they conscious about their privileged position in the society, or did they feel more as a minority, familiarizing with other underprivileged groups? The above-mentioned questions will be answered by analyzing selected samples from biographies and sisters' own writing.

Wstęp

Siostry Grimké, Sara Moore (1792–1873) i Angelina Emily Weld (1805–1879), były jednymi z pionierek amerykańskiego ruchu na rzecz praw kobiet, a także abolicjonistkami i znanymi mówczyniami. Są uważane za kluczowe postacie w ruchu feministycznym i były jednymi z pierwszych kobiet w USA, które pisały i mówiły publicznie o prawach kobiet, używając argumentów, które nie były wcześniej znane w Stanach Zjednoczonych na szerszą skalę, zwiększając partycypację kobiet w polityce, rozpowszechniając petycje jako źródło nacisku na władzę oraz współtworząc sieci organizacji kobiecych i abolicjonistycznych. Siostry były najbardziej aktywne od 1835 do 1838 roku. Nie były pierwszymi kobietami, które wypowiadały się publicznie, ale przetarły szlaki w prowadzeniu wykładów wśród mieszanych publiczności różnych ras i płci oraz pierwszymi kobietami, które prowadziły kampanię na rzecz praw kobiet do wyrażania publicznie swoich opinii. Biorąc pod uwagę pochodzenie sióstr z południowej rodziny, która posiadała plantację niewolników, ich zaangażowanie w sprawę abolicjonistyczną i praw kobiet jest zdecydowanie wartę analizy.

Artykuł skoncentruje się na odpowiedzi na pytania, które pomogą zarysować wizerunek sióstr Grimké jako wczesnych amerykańskich feministek oraz przedstawić motywy ich działania. Po pierwsze, jakie było podejście sióstr do religii? Czy wartości protestanckie były dla nich ważne z powodów duchowych, czy może po prostu wykorzystały je jako szybką i prostą strategię skutecznego komunikowania wartości feministycznych w społeczeństwie o purytańskich korzeniach? Czy edukacja miała znaczący wpływ na kształtowanie ich poglądów? Co było czynnikiem wyzwalającym ich aktywność? Czy rodzina lub seksualność były ważną częścią ich argumentacji, czy może siostry bardziej skupiły się na prawach politycznych, ponieważ było jeszcze zbyt wcześnie, aby zakwestionować obowiązki kobiet w sferze prywatnej? Czy program sióstr był przyszłościowy, czy bardziej odpowiedni dla wartości XIX wieku? Wreszcie, czy siostry były świadome swojej uprzywilejowanej pozycji w społeczeństwie, czy też czuły się dyskryminowaną mniejszością, utożsamiając się z innymi grupami w niekorzystnej sytuacji? Odpowiedzi na wyżej wymienione pytania zostaną zaprezentowane poprzez analizę wybranych treści z biografii, korespondencji oraz prac ich autorstwa. Aby zrozumieć motywację i argumenty sióstr Grimké, konieczne jest zapoznanie się z ich historią – dzieciństwem, pochodzeniem, rodziną, tradycyjnym wychowaniem czy edukacją, biorąc pod uwagę tło XIX-wiecznych Stanów Zjednoczonych oraz sytuację historyczno-gospodarczą.

Wczesne życie, rodzina i edukacja

Sara i Angelina urodziły się w tradycyjnej episkopalnej¹ rodzinie klasy wyższej. Ich rodzice posiadali plantację niewolników w Charleston w Karolinie Południowej. W okresie Antebellum (przed wojną secesyjną w latach 1861–1865) liczba ludności tego stanu wynosiła około 340 000 (spis ludności z 1800 roku), z czego prawie połowa (146 000) była niewolnikami. Charleston było wówczas piątym co do wielkości miastem w USA. Gospodarka państwa opierała się na uprawie bawełny i niewolniczej pracy². W 1800 roku Karolina Południowa znajdowała się w rękach bogatych właścicieli ziemskich, ponieważ zgodnie z jej prawem tylko mężczyźni posiadający majątek o powierzchni 500 akrów i co najmniej 10 niewolników mogli zasiadać w Izbie Reprezentantów stanu³.

Jednym z takich właścicieli ziemskich był John Faucheraud Grimké (1752–1819), ojciec Angeliny i Sary. Pochodził z rodziny kalwińskiej i był bardzo religijny, regularnie uczęszczał na msze święte. Przodkowie Johna Grimké przybyli do USA z Niemiec i Francji. Jego rodzina szybko stała się bardzo wpływową i bogatą w Nowym Świecie. John Grimké sam był intelektualistą wykształconym w Anglii, pułkownikiem podczas amerykańskiej wojny o niepodległość oraz sędzią Sądu Najwyższego Karoliny Południowej. Nigdy nie występował publicznie przeciwko niewolnictwu, systemowi, który w dużej mierze uczynił go bogatym i wpływowym⁴. John Grimké poślubił Mary Smith we wczesnym okresie życia, zaraz po rozpoczęciu praktyki prawniczej. Mary posiadała bardzo zamożnych przodków, w tym dwóch południowych gubernatorów. Mieli czternaścioro dzieci, z czego troje zmarło w niemowlęctwie. John Grimké chciał, aby ich dzieci były niezależne, inteligentne i zaradne, a on sam dbał o ich edukację. Wysoko cenił zdolności kobiet i był dumny ze swoich córek, gdy zdobywały wiedzę. Zachęcał je do czytania, ale nigdy nie pozwalał im uczyć się przedmiotów nieodpowiednich dla kobiet w tym czasie, na przykład języka łacińskiego. Często mówił Sarze, że byłaby świetnym prawnikiem, gdyby tylko normy i konwencje tamtych czasów pozwalały na wyko-

¹ Kościół episkopalny w USA został założony tuż po wojnie o niepodległość Stanów Zjednoczonych, kiedy to oddzielił się od Korony. Zgodnie z tradycją Kościoła katolickiego, to biskupów mianowano władzami w hierarchii. Miał swoje korzenie w Kościele anglikańskim, a wielu zamożnych i wpływowych Amerykanów w tym czasie było częścią tego Kościoła, w tym rodzina Grimké. „What makes us Anglican? Hallmarks of the Episcopal Church”, Episcopalchurch.org, <https://episcopalchurch.org/library/article/what-makes-us-anglican> (dostęp: 7 lipiec, 2020).

² „POP Culture: 1800,” United States Census Bureau www.census.gov/history/www/through_the_decades/fast_facts/1800_fast_facts.html (dostęp: 8 maj, 2020).

³ „South Carolina Constitution of 1790” in South Carolina – Key State Documents, https://www.carolana.com/SC/Documents/sc_constitution_1790.html (dostęp: 8 maj 2020).

⁴ „John Faucheraud Grimké” in *Preservation Society of Charleston*, <http://www.halseymap.com/Flash/mayors-detail.asp?polID=6> (dostęp: 8 maj, 2020).

nywanie tego zawodu kobiecie⁵. John Grimké pozwalał również Sarze na uczestnictwo w debatach, które organizował dla syna Thomasa Grimké, aby przygotować go na studia prawnicze.

Nauka była zawsze bardzo ważna dla Sary Grimké, dlatego często żałowała, zwłaszcza porównując się ze starszym bratem, Thomasem Grimké, że nie otrzymała odpowiedniego wykształcenia, równego temu, które otrzymywali w tym czasie mężczyźni. Odbywała wiele interesujących rozmów na tematy gospodarcze i polityczne z ojcem i bratem, ale jako ambitna kobieta wiedziała, że wiedza wyniesiona z domu, niepoparta formalną edukacją, zawsze będzie niewystarczająca. Uczyła się malarstwa, poezji, szycia i czytania podczas lekcji z prywatnym nauczycielem. Nigdy jednak nie chodziła do regularnej szkoły oprócz szkółki niedzielnej, w której studiowała głównie Biblię, co było regularnym rytuałem w protestanckim domu. Z kolei Angelina uczęszczała do szkoły dla elitarnych dziewcząt na południu, gdzie uczono jednak przedmiotów typowych dla dziewcząt z dobrych domów, takich jak poezja, muzyka czy religia. Siostry boleśnie odczuły brak formalnej edukacji w dorosłym życiu, co miało wpływ na ich zaangażowanie się w edukowanie młodszych dziewcząt pod koniec swojej działalności. Same nie miały wpływu na ścieżkę swojego rozwoju, dopóki nie wyprowadziły się z domu. W Stanach Zjednoczonych w XIX wieku autorytet ojca nie był jeszcze kwestionowany, a zarówno prawo, jak i opinia publiczna popierały ideę patriarchalnej rodziny. To ojciec był jedyną osobą w rodzinie uznawaną w świetle prawa jako jedyny posiadając przywileje nie tylko do posiadania własności, ale także sprawowania formalnej kontroli nad żoną i dziećmi. Pomimo faktu, iż istniał kult domostwa i kobiecości, z matką zobowiązaną do wychowywania dzieci, a także dbania o męża i dom, to ojciec był ostatecznie odpowiedzialny za moralność i religijne życie jego rodziny. Mimo różnic w poglądach, John Grimké nawet po śmierci był dla córek autorytetem i inspiracją do działania. Zarówno Sara jak i Angelina podziwiała go i często wspominały w swoich listach jego czystość moralną i inteligencję.

Kolejną bliską osobą z autorytetem ojca był starszy brat sióstr, Thomas Grimké (1786–1834), zwłaszcza gdy wrócił ze studiów wyższych w Yale⁶ w 1807 roku. Był sześć lat starszy i wraz z ojcem uczył siostry i rozmawiał na wiele tematów naukowych. Thomas był zaangażowany w ruch abstynencji alkoholowej (temperance movement) i wspierał sprawę abolicjonistyczną. Pomógł w utworzeniu American Peace Society (Amerykańskie Towarzystwo Pokojowe) oraz South Carolina Colonization Society (Towarzystwo Kolonizacyjne Karoliny Południowej), był

⁵ Catherine H. Birney, *Sarah and Angelina Grimke. The First American Women Advocates of Abolition and Women's Rights*, (Cambridge: Andover-Harvard Theological Library, 1885), 18.

⁶ Yale University – prestiżowy prywatny uniwersytet Ligi Bluszczonej w New Haven, Connecticut. Został założony w 1701 roku, będąc trzecią najstarszą uczelnią wyższą w USA. Yale jest jedną z dziewięciu szkół kolonialnych utworzonych przed wojną o niepodległość Stanów Zjednoczonych. „About Yale”, Yale.edu, www.yale.edu (dostęp: 27 lipiec, 2020).

również członkiem stanowego senatu w latach 1825–1830. Thomas uczył siostry łaciny, greki, matematyki i geografii. Przeprowadzali wiele intelektualnych dyskusji, a Sara Grimké większość swoich opinii kształtowała w oparciu o opinie brata⁷. To właśnie dyskusje z bratem i ojcem w dużej mierze kształtowały światopogląd sióstr i zachęcały je do poszerzania horyzontów. Szczególnie Sara była zafascynowana progresywnymi ideami głoszonymi przez swojego brata, Thomasa. Dzięki nim otwierała się na światopogląd, którego nie znała z konserwatywnego południa, gdzie spędziła większość młodości. Nawet jeśli pomiędzy rodzeństwem występowały różnice zdań, to dzięki Thomasowi siostry ośmieliły się wyrażać swoje opinie i rozumiały, że mogą być godnymi rozmówczyniami nawet w męskim gronie.

Jeśli chodzi o rodzinę, siostry nie miały głębszych relacji z rodzeństwem, z wyjątkiem wspomnianego już Thomasa Grimké. Kiedy Sara miała 12 lat, wyjechał na studia na uniwersytet Yale, a ona została jedynie z ojcem jako partnerem do intelektualnych rozmów. Jednak, gdy tylko Angelina Emily przyszła na świat, dynamika w domu państwa Grimké zmieniła się. Sara została matką chrzestną Angeliny i miała duży wpływ na jej wychowanie. Ich więź była bliska do tego stopnia, że Angelina nazywała Sarę „matką”. Siostry miały dużą liczbę rodzeństwa, ale pomimo 13-letniej różnicy wieku między nimi, stały się dla siebie najbliższe⁸. Jeśli chodzi o kobiece autorytety obu sióstr, punktem wyjścia powinna być tu matka. Co ciekawe, Mary Grimké nie miała jednak znaczącego wpływu na swoje córki. Była bardzo oddana opiece nad domem i mężem, ale nie koncentrowała się na przykład na edukacji córek. Mary była także ortodoksyjna, jeśli chodzi o religię i nigdy nie mogła w pełni zrozumieć poglądów swoich córek na niewolnictwo lub prawa kobiet oraz zmiany wyznania i wyjazdu do społeczności kwakrów⁹. Konflikt matki i córek wynikał głównie ze wzajemnego niezrozumienia oraz dlatego, że życie na południu USA nie miało wiele do zaoferowania kobietom. Mogły one albo wyjść za mąż, albo mieszkać z rodzicami lub zamężnym rodzeństwem¹⁰. Nie miały przychodów, które mogłyby wykorzystać tylko dla siebie jak kobiety na północy. Nic dziwnego więc, że Mary Grimké, nie znając i nie rozumiejąc innego stylu życia i przeznaczenia dla kobiet, sprzeciwiała się swoim córkom. W dzieciństwie siostry czuły się oddalone od matki, tym bardziej, że miała wiele obowiązków i czasami bywała okrutna wobec niewolników. W dużej mierze to właśnie ortodoksyjność

⁷ C.H. Birney, *Sarah and Angelina...*, 14.

⁸ Tamże, 16.

⁹ Kwakrzy – Religijne Towarzystwo Przyjaciół lub Kościół Przyjaciół. Historycznie grupa religijna znana z pacyfizmu, aktywizmu obywatelskiego, prostego ubioru, odmowy uczestnictwa w konfliktach zbrojnych lub sprzeciwu wobec niewolnictwa. W XIX wieku mieszkali głównie w Pensylwanii, ponieważ miejsce to gwarantowało im wolność religijną. „Quakers”, Encyclopedia.com, <https://www.encyclopedia.com/philosophy-and-religion/christianity/protestant-denominations/quakers> (dostęp: 27 lipiec 2020).

¹⁰ Catherine Clinton, *The Plantation Mistress: Woman's World in the Old South* (New York: Pantheon, 1982), 56, 85; C.H. Birney, *Sarah and Angelina...*, 16.

matki wpłynęła na poglądy siostr, które podświadomie starały się jej przeciwstawić. Nie chciały wieść życia posłusznych żon, których zainteresowania oscylują jedynie wokół czytania Biblii i organizowania przyjęć. Siostry nie mogły również zaakceptować niesprawiedliwości niewolniczego systemu, którego były częścią. Były bezpośrednimi świadkami okrucieństw niewolnictwa, co dało im nie tylko motywację, lecz również większą legitymizację do późniejszych działań abolicjonistycznych. Kiedy siostry dorosły, ich relacje z matką uległy poprawie, zwłaszcza, że zostały same po śmierci ojca i zdecydowały wzajemnie się wspierać. Mary Grimké zaakceptowała działalność córek, ale nigdy nie mogła jej w pełni zrozumieć. Z pewnością nie była tą, która zainspirowała siostry do działalności abolicjonistycznej i feministycznej. Więż z matką była jednak na tyle silna, że zarówno Angelina jak i Sara wahały się ze względu na nią, czy wyprowadzić się z Charleston.

Religijność

Kolejnym istotnym czynnikiem kształtującym opinie siostr była religia. W prawie każdym liście, który do siebie napisały, kontemplacja religijna była głównym tematem. Obie siostry miały wzloty i upadki dotyczące ich życia duchowego, ale religia była dla nich najważniejszym odniesieniem we wszystkich sferach życia, w tym działalności feministycznej. W okresie dojrzewania Sara poświęciła się Bogu i codziennej modlitwie, ale jak napisała w swoim pamiętniku, robiła to bardziej z przyzwyczajenia i wychowania, ponieważ Kościół episkopalny nie wywoływał w niej głębszych uczuć religijnych. Później zainteresowała się Kościołem prezbiteriańskim. Ich nauki i kazania okazały się dla niej tak inspirujące, że nawróciła się w 1817 roku¹¹. Obie siostry przez cały okres młodości poszukiwały odpowiedniego dla siebie wyznania. Potrzebowały duchowości, aby zrozumieć swoje życie, co wynikało z wychowania w bardzo religijnej rodzinie. Nie brały jednak za pewnik wierzeń i poglądów swoich bliskich. Siostry były niezależne i samodzielne, dlatego wiele energii poświęciły na znalezienie odpowiedniego dla siebie wyznania. W końcu odnalazły spełnienie w Kościele kwaków, którym jako pierwsza zainteresowała się Sara, gdy wyjechała z ojcem do Filadelfii.

W 1819 roku Sara po raz pierwszy odwiedziła Filadelfię, aby towarzyszyć chorremu ojcu podczas leczenia. John Grimké zmarł na nieznaną chorobę 8 sierpnia tego samego roku i po pewnym czasie samotności w Filadelfii Sara wróciła do domu, zatrzymując się po drodze u rodziny kwaków, gdzie bardzo spodobał się jej ich skromny i egalitarny styl życia. Kobieta stawiała się również coraz bardziej zafascynowana abolicjonizmem, a posiadanie plantacji niewolników zaczęło uwierać ją coraz bardziej. Niestety nawet brat Thomas i siostra Angelina nie podzielali jej opinii. Thomas Grimké był zbyt zajęty angażowaniem się w swoją pracę, a Angelina Grimké nie widziała niczego złego w utrzymywaniu niewolników, gdy tylko byli

¹¹ Tamże, s. 20.

traktowani łagodnie. Tak więc, nawet jeśli Sara Grimké źle się czuła korzystając z niewolniczej pracy, nie miała żadnego wsparcia ani pełnej motywacji, aby temu zaradzić, zwłaszcza gdy wciąż mieszkała ze swoją rodziną i była od niej zależna¹². Wszystko to oraz korespondencja z nowymi przyjaciółmi z Kościoła kwakrów, przyczyniło się do jej decyzji o przeprowadzce do Filadelfii i zmiany stylu życia. Przeczytanie dziennika Johna Woolmana (1720–1772), jednego z najbardziej wpływowych abolicjonistów XVIII wieku, okazało się przełomowe w życiu Sary. Po dwóch podróżach na południe, Woolman opublikował swoje dane i obserwacje dotyczące handlu niewolnikami, które przekonały wielu obywateli, w tym Sarę, do poparcia abolicjonizmu. Dane i opisy Woolmana na temat traktowania niewolników wstrząsnęły kobietą i były główną przyczyną opuszczenia przez nią południa. Sara Grimké oraz jej owdowiała siostra Anna Frost wraz z córką przeprowadziły się do Filadelfii w maju 1821 roku. John Grimké pozostawił 10 000 \$ każdemu swojemu dziecku, co było dość pokaźną sumą w tamtym czasie, dlatego siostry mogły utrzymywać się same. Dla porównania, cena nominalna niewolnika w 1809 roku wynosiła 375 dolarów¹³, czynsz za dom z pięcioma pokojami w 1817 roku kosztował od 100 do 200 dolarów, a szacowana cena odzieży na rok wynosiła 25 dolarów za osobę¹⁴. 29 maja 1823 roku Sara została zaakceptowana przez Fourth and Arch Street Meeting of Philadelphia Society of Friends i przestała być zależna od rodziny.

Aby w pełni zrozumieć, dlaczego Kościół kwakrów był dla sióstr Grimké tak atrakcyjny w kwestii praktyk religijnych, należy nieco naświetlić idee samego ruchu. Mianowicie, Towarzystwo Przyjaciół (The Society of Friends) miało swoje początki jako ruch w XVII wieku w Anglii. Jego członków od początku spotykały surowe prześladowania, dopóki nie przenieśli się poza Wyspy Brytyjskie, w tym do Ameryki i Afryki. Znani byli ze wspierania reform i ruchów społecznych, a także z postawy antywojennej i abolicjonistycznej. Kwakrzy promowali także prawa kobiet i pomagali więźniom oraz osobom z chorobami psychicznymi. Promowali edukację i budowali szkoły, a także odgrywali ważną rolę w rewolucji przemysłowej dzięki utalentowanym przedsiębiorcom. Mieszkałi głównie w Pensylwanii. Kolonia ta została założona przez Williama Penna (1644–1718)¹⁵ w 1682 roku, aby

¹² Tamże, 22.

¹³ Peter C. Mancall, Joshua L. Rosenbloom, and Thomas Weiss. *Slave Prices and the South Carolina Economy, 1722–1809*. <https://pdfs.semanticscholar.org/224b/38e5071d7c3561b0182078e4d55b28cf5be1.pdf> (accessed on: March 8, 2020), 624.

¹⁴ United States Bureau of Labor Statistics, “History of Wages in the United States from Colonial Times to 1928.” (Washington: United States Govt. Print. Off., 1934). <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=uc1.32106007458745&view=1up&seq=39> (accessed on: March 8, 2020), 25.

¹⁵ William Penn (1644–1718) – ulubieniec króla Karola II. Pisarz i założyciel angielskiej kolonii w Ameryce Północnej o nazwie Pensylwania. Zwolennik demokracji i wolności religijnej. “William Penn”, Encyklopedia Britannica, <https://www.britannica.com/biography/William-Penn-English-Quaker-leader-and-colonist> (dostęp: 27 lipiec, 2020).

stworzyć bezpieczną przestrzeń dla kwaków do praktyk religijnych. Stan ten przyciągał wielu osadników ze względu na wolność religijną, która w nim panowała. Znaczna część kwaków nie uczestniczyła w rewolucji amerykańskiej z powodu ich pacyfistycznych poglądów. Odnieśli sukces głównie w produkcji i handlu, wielu z nich wyemigrowało do północno-zachodnich części USA. Kwakrzy są znani głównie z zaangażowania w ruch abolicjonistyczny, jednak na początku kolonii niewolnictwo było akceptowalne dla większości kwaków. Około 70% liderów dorocznego spotkania w Filadelfii posiadało niewolników w latach 1681–1705. Akceptowali oni system pod warunkiem zapewnienia niewolnikom dobrego traktowania. Większość kwaków była również zaangażowana w handel niewolnikami z amerykańskim południem i czerpała z niego korzyści w sposób pośredni. Jednak od 1688 roku coraz więcej kwaków zaczęło podejmować działania przeciwko niewolnictwu, tak, że do roku 1756 tylko 10% liderów dorocznego spotkania w Filadelfii korzystało z niewolniczej pracy¹⁶. W 1775 roku kwakrzy założyli Pennsylvania Abolition Society (Stowarzyszenie Abolicjonistyczne Pensylwanii), które było pierwszym tego typu stowarzyszeniem amerykańskim. Ponadto kwakrzy organizowali różne działania przeciwko niewolnictwu i wprowadzili kwestię abolicjonistyczną do swojej Konstytucji z 1787 roku, kiedy to Benjamin Franklin był prezydentem stowarzyszenia. Ruch abolicjonistyczny wśród kwaków przyszedł jednak na koniec roku 1820, gdy amerykańscy abolicjoniści wybrali szybszy i bardziej agresywny sposób działania, który nie odpowiadał członkom Towarzystwa Przyjaciół. Najważniejszymi zaletami kwaków były prostota, skromność, czystość moralna, uczciwość i pokora. Kwakrzy chcieli, aby wszyscy ludzie byli traktowani jednakowo i z szacunkiem, dlatego w XIX wieku kwakierki traktowano na równi z mężczyznami. Teoretycznie kobiety mogły zostać nawet kapłanami Kościoła, ale występowało to bardzo rzadko. Pozwalano im przemawiać na zebraniach i być aktywnymi w taki sam sposób, jak mężczyźni z Towarzystwa. Kwakrzy rzeczywiście byli pionierami pod względem praw kobiet w porównaniu z innymi organizacjami religijnymi, ale ich zasady nadal można uznać za surowe (na przykład kobieta nie mogła wypowiadać się przed mężczyzną podczas spotkania). Na początku działalności ruchu kwakrzy nie mogli publicznie występować, publikować swoich pism w gazetach, studiować ani uczestniczyć w życiu politycznym lub praktykować prawa bez zgody Kościoła. Było to wynikiem skromności i prostoty kwaków, ponieważ wszystkie powyższe zawody były przez nich uznawane za zbyt „wulgarne”. Później stopniowo się to zmieniało, ale kwakrzy często musieli uzyskać zgodę organizacji, aby istnieć w społeczeństwie jako osoby publiczne.

Nic więc dziwnego, że Sara Grimké, spragniona sensu i prostoty w swoim życiu, znalazła spełnienie w społeczności kwaków. Ich egalitarne podejście do

¹⁶ David Hackett Fischer, *Albion's Seed: Four British Folkways in America*, (Oxford University Press, 1989), 601.

spraw kobiet i promowanie równości inspirowało Sarę. Miała również nadzieję, że dzięki kwakrom będzie miała szansę na pomoc niewolnikom. Sara wierzyła, że w społeczności kwakrów odnajdzie sens życia i powołanie. Cieszyła się, że w praktyczny sposób będzie mogła pomagać potrzebującym. Sara miała wrażenia, że będąc na południu, marnowała swój czas. Działalność wśród kwakrów miała być tego przeciwieństwem. Kiedy się nawróciła, pomimo swojej radosnej natury, stała się bardzo surowa i pobożna w swoim zachowaniu, często się umartwiając¹⁷. Społeczność kwakrów wkrótce stała się bardzo znacząca, jeśli chodzi o kształtowanie opinii obu sióstr.

W Filadelfii Sara Grimké mieszkała u swojego przyjaciela, Izraela Morrisa, lokalnego działacza i kwakra, który zainspirował ją do pogłębienia wiedzy na temat kwakryzmu. Przebywała tam na okresie próbnym i nie musiała ponosić opłat za czynsz, zgodnie z gościnnością Towarzystwa Przyjaciół. Już w 1827 roku została pełnoprawną członkinią Towarzystwa¹⁸. Rozpoczęła również poszukiwanie pracy i właśnie wtedy boleśnie uświadomiła sobie swój brak wykształcenia. Chciała edukować innych lub być obrońcą słabszych. Jednak bez odpowiednich umiejętności czuła się bezużyteczna dla społeczeństwa. Nie posiadała żadnej praktycznej wiedzy, więc nie mogła też znaleźć pracy w fabryce. W końcu przestała szukać i została zmuszona pozostać uzależnioną od społeczności kwakrów. Brak odpowiedniego wykształcenia doskwierał jej jak nigdy dotąd. Rozumiała, że jest to wynik systemu, w którym się wychowała. Obiecała sobie jednak, że będzie walczyć o edukację i rozwój kobiet, ponieważ sama odczuła brak niezależności wynikający z ograniczonej edukacji. Podczas pobytu w Filadelfii uważnie studiowała Pismo Święte, z nadzieją na odnalezienie prawdziwego powołania. Nauczała również w szkołach charytatywnych, odwiedzając więźniów lub potrzebujących, chorych i biednych. Jak wynika z jej notatek, nie była jednak usatysfakcjonowana, wciąż szukając celu w życiu. W tym czasie prowadziła również regularną korespondencję listową z Angeliną Grimké, która zajmowała się głównie spotkaniami towarzyskimi, balami i innymi zajęciami typowymi dla młodej panny z południa. Sara Grimké próbowała przekonać ją, by prowadziła bardziej sensowne życie¹⁹.

Jeśli chodzi o Angelinę, była ona bardzo wrażliwa, szczególnie na niesprawiedliwość. Sprzeciwiała się także niewolnictwu, ale żyła w tym systemie, nie mając innego wyboru i znajdując uzasadnienie posiadania niewolników w Biblii. Była rozdarta, ponieważ nie mogła zrozumieć alternatywnego sposobu życia, ale nie potrafiła też znieść sposobu traktowania niewolników na południu. Często mówi się, że była bardziej wytrwała, niezależna i pewna siebie niż Sara i nie bała się przeciwstawiać autorytetom. Była bardzo kochająca i pomocna dla rodzeństwa

¹⁷ C.H. Birney, *Sarah and Angelina...*, 33.

¹⁸ Tamże, 48.

¹⁹ Tamże, 62.

i matki, kiedy Sara Grimké wyjechała do Pensylwanii. Inspirowała ją siostra, ale nie brała za pewnik wszystkiego, co jej mówiła. Kiedy Sara Grimké była w Filadelfii, Angelina Grimké zaczęła także uczestniczyć w spotkaniach w Kościele prezbiteriańskim, ponieważ zasady episkopalne wydawały się jej zbyt surowe. Ona, podobnie jak siostra, szukała sensu w swoim życiu poprzez religię. W 1828 roku Angelina Grimké odwiedziła siostrę w Filadelfii. Skoncentrowała się tam na rozwoju własnym i stawianiu się lepszą osobą. Jednym z jej wysiłków była zmiana stylu ubioru, ponieważ zdała sobie sprawę ze swojej dotychczasowej próżności. Zaczęła ubierać się skromniej, zrezygnowała z większości fantazyjnych i drogich ubrań. Inspirował ją styl życia kwaków i nie chciała już żyć w luksusie. Zarówno ona, jak i Sara Grimké miały dobry kontakt z matką, ale potępiły ją za nadmierną ekstrawagancję i próżność w niektórych aspektach, takich jak remont domu czy wybór stroju. Angelina Grimké była bardziej zbuntowana niż jej starsza siostra i chciała nie tylko zmieniać siebie, ale także swoje otoczenie. Na przykład poprosiła matkę, aby pozwalała swoim sługom przychodzić do niej po instrukcje religijne podczas cotygodniowych spotkań w ich domowej bibliotece. Wprowadziła również w swoim południowym domu nawyk, że ona i matka będą siedzieć w ciszy przez pół godziny przed codzienną herbatą. Była to tradycja kwaków ustanowiona w celu zbliżenia do siebie członków rodziny, której Angelina Grimké nauczyła się podczas krótkiego pobytu w Pensylwanii²⁰.

W roku 1826 Angelina zmieniła wyznanie na prezbiterianizm. W tym samym roku Israel Morris, przewodnik duchowy Sary, oświadczył się jej. Kobieta, mimo szczerzej miłości do niego, nie wybrała małżeńskiego życia. Chciała skupić się na samodoskonaleniu, pomocy charytatywnej i działalności abolicjonistycznej. W 1827 roku udała się za to do Charleston, aby namówić siostrę do przeprowadzki na północ na stałe. Angelina zaczęła odwiedzać Filadelfię i uczęszczać na spotkania kwaków. W 1829 roku Angelina została wydalona z Kościoła prezbiteriańskiego z powodu zaniedbywania obowiązków. W październiku tego samego roku Angelina Grimké pożegnała się z matką i opuściła dom, by na stałe zamieszkać w Filadelfii. W tym samym czasie Sara wciąż próbowała zostać duchowną, jednak nie było to łatwe dla kobiety w środowisku kwaków. Jej dni były pełne smutku i rezygnacji, ponieważ nie mogła zrozumieć własnego przeznaczenia. 28 kwietnia 1831 roku do Towarzystwa Przyjaciół dołączyła również Angelina Grimké i rozpoczęła swoje przygotowania do posługi. Nie była jednak tak oddana i bezkrytyczna wobec kwaków jak jej siostra. Angelina była bardzo ambitna, ale także niespokojna i zbuntowana. Dołączyła do kwaków bardziej z chęci robienia w swoim życiu czegoś pożytecznego niż religijnego oddania jak jej siostra. Większość kwaków wierzyła w kapłaństwo wszystkich wierzących i w to, że każdy członek indywidualnie może odnaleźć w sobie Boga. Ponieważ Pensylwania gwarantowała wolność

²⁰ Tamże, 82.

religijną, przyciągała wielu kwakrów prześladowanych w Anglii. Od 1700 roku, zapoczątkowali program aktywizmu obywatelskiego, budując szkoły, szpitale i azyle. Kwakerscy kupcy byli bardzo bogaci i wpływowi, więc pomagało to w rozwoju działalności charytatywnej. Pomimo faktu, że patriarchy był zakorzeniony w wielu aspektach ich życia, kwakrzy bardzo szanowali kobiety i uważali je za równe mężczyznom²¹. Nic dziwnego więc, że siostry Grimké znalazły schronienie dla swoich wierzeń w ich osadach. Odwiedzanie szpitali, więzień, praca w szkołach, czy działalność charytatywna nie były jednak spełnieniem marzeń i ambicji obu siostr, jak wkrótce miało się okazać. Kwakrzy byli dla siostr inspiracją do działania. Towarzystwo pokazało im odmienny styl życia i dodawało motywacji. Poglądy siostr szybko jednak zaczęły wychodzić poza ramy kwakerskich nakazów. Siostry nie chciały być jedynie pomocnicami kontrolowanymi przez męskich członków. Pragnęły swojej własnej agendy. Uderzyło je to, że mimo promowanych przez kwakrów egalitarnych idei, w praktyce kobietom o wiele trudniej było działać, osiągać sukcesy i wspinać się w hierarchii Towarzystwa. Ciekawe, że to właśnie kwakrzy byli jednocześnie stowarzyszeniem, w którym siostry odkryły swoje powołanie i zapragnęły włączyć się do ruchu abolicjonistycznego, ale również miejscem, gdzie doświadczyły dyskryminacji, która skłoniła je do działalności feministycznej, o czym nigdy wcześniej nie myślały.

Początki działalności

Lata 30 XIX wieku w Stanach Zjednoczonych były nie tylko czasem wzrostu ekonomicznego, ale także nadziei na zmiany, hamowane nieco przez amerykańskich reakcjonistów. Religijne pobudki były dla wielu kobiet pretekstem do zaangażowania się w życie publiczne i wyjścia poza strefę domowych obowiązków. Podobnie siostry Grimké, które były produktem dwóch światów: z jednej strony tradycyjnego i religijnego południa, broniącego instytucji niewolnictwa i mającego wysokie wymagania wobec tradycyjnego prowadzenia się kobiet. Z drugiej strony dynamicznej i postępowej północy, poddanej społecznym i ekonomicznym transformacjom oraz przemianom kulturowym i licznym reformom, napędzanym przez religijne przebudzenie. Tak zwane Second Great Awakening (Drugie Wielkie Przebudzenie), czyli protestanckie odrodzenie religijne z 1800 roku, było inspiracją dla wielu chrześcijan, aby wyeliminować zło ze swojego życia i odkupić swe grzechy poprzez działanie na rzecz dobrej sprawy, czego ostatecznym celem miało być zbawienie. Napędzało to zakładanie wielu stowarzyszeń i organizowanie akcji charytatywnych, np. na rzecz walki z niewolnictwem, alkoholizmem czy biedą. W akcje wielu z nich zaangażowały się również kobiety, w tym siostry Grimké. W tym czasie zarówno Angelina, jak i Sara zaczęły nieśmiało wyrażać swoje opi-

²¹ Joseph E. Illick. "Handbook of the Religious Society of Friends" w *Colonial Pennsylvania, a History* (Scribner Book Company: 1976), 38.

nie publicznie, już nie tylko w listach, które tak często wymieniały z bratem Thomasem Grimké. Obie były zainteresowane problemami lokalnymi, ale także globalną polityką, handlem i rządem. Jednak ich aspiracje nie były łatwe do spełnienia w dość konserwatywnej społeczności kwaków, ponieważ obie kobiety musiały uzyskać zgodę starszyny, aby móc publikować swoje artykuły w gazetach lub mówić publicznie o sprawach politycznych i społecznych. Angelina była nawet zniechęcana przez kwaków do kontynuowania edukacji w wieku 27 lat w słynnej szkole Catharine Beecher (1800–1878)²², nie mówiąc już o byciu mówcą lub pisaniu do gazety. Sarah natomiast była dość wycofana i nieśmiała, dlatego gdy tylko napotykała najmniejszą przeszkodę, rezygnowała ze swoich pomysłów. Siostry były wdzięczne kwakrom za pokazanie im właściwej drogi dotyczącej niewolnictwa, ale jednocześnie sfrustrowane faktem, że jako kobiety nie mogły w pełni działać na rzecz abolicjonizmu. Fakt ten miał znaczący wpływ na ich zwrot w stronę praw kobiet²³.

4 lipca 1831 roku Angelina Grimké odwiedziła wspomnianą szkołę w Hartford Catharine Beecher, do której chciała uczęszczać, ponieważ była nieusatysfakcjonowana codzienną pracą wykonywaną w społeczności kwaków. Chciała w życiu ambitniejszych celów, lecz Towarzystwo Przyjaciół odmówiło jej wyjazdu edukacyjnego. Sara Grimké, jak można przeczytać w jej pamiętnikach, była w tym czasie przeważnie przygnębiona, wciąż nie mogła znaleźć odpowiedniego miejsca i działalności w Filadelfii, myśląc o ponownej przeprowadzce do Charleston w Południowej Karolinie. Pisała: „Szatan kusi mnie coraz silniej rosnącym niezadowoleniem z Przyjaciół; ale wiem, że jeśli mam się przydać, to jedynie w mojej społeczności”, a także: „Z pewnością, chociaż nie rozumiem, dlaczego tak jest, w tym wyroku musi znajdować się mądrość powstrzymująca mnie przed szukaniem innego domu. Najchętniej pozostałbym w Charleston w Południowej Karolinie, lecz mój Ojciec nie będzie temu rad”²⁴ (tłum. autorki). Jak można zauważyć, miała bardzo ambiwalentne uczucia wobec Towarzystwa Przyjaciół. Początkowo myślała, że rozwinie się tam moralnie i religijnie, co prawdopodobnie się wydarzyło, ale była też w pewien sposób powściągliwa i nie mogła się spełniać, dlatego czuła się nieszczęśliwa jako grzesznica, która chciała porzucić kwaków, pomimo wszyst-

²² Catharine Beecher (1800–1878) amerykańska edukatorka, zwolenniczka edukacji kobiet, anty-sufrażystka

²³ C.H. Birney, *Sarah and Angelina...*, 111.

²⁴ W oryginale: “Satan is tempting me strongly with increased dissatisfaction with Friends; but I know if I am to be of any use it is in my own Society” oraz “Surely, though I cannot understand why it is so, there must be wisdom in the decree which forbids my seeking another home. Most gladly would I have remained in Charleston South Carolina, but my Father’s will be not so.” Pamiętnik Sary Moore Grimké’s Diary cytowany w *Sarah and Angelina Grimke. The First American Women Advocates of Abolition and Women’s Rights* Catherine H. Birney. (Cambridge: Andover-Harvard Theological Library, 1885), 113.

kich dobrych uczynków, które dla niej zrobili. Te uczucia w końcu doprowadziły do przełomu nie tylko w jej życiu, ale także w życiu jej siostry. Było to związane z poznaniem czołowych amerykańskich abolicjonistów.

Początkowo Sara i Angelina Grimké niewiele wiedziały o czarnoskórych w północnej części USA, ich opiniach i sposobie życia. Rozumiały jedynie życie na południowej plantacji. Nie pomogło im to, że w Towarzystwie Przyjaciół nie było wielu czarnoskórych ludzi, mimo głoszonych przez kwaków postulatów. Ruch abolicjonistyczny nie był monolitem. Wśród abolicjonistów znajdowali się ci, którzy opowiadali się za natychmiastowym zakończeniem niewolnictwa, jak William Lloyd Garrison (1805–1879)²⁵, tak zwani „immediatists” oraz ci o umiarkowanych poglądach („moderatists”) jak Benjamin Lundy (1789–1839)²⁶. Między różnymi działaczami wciąż dochodziło do sporów. Amerykańskiego ruchu abolicjonistycznego nie można jednak podzielić na dwa osobne odłamy, ponieważ oba nurty wciąż się przenikały. Ich przedstawiciele formowali jednak odrębne organizacje. Na przykład, pierwsza organizacja poświęcona zwalczaniu niewolnictwa, American Colonization Society – ACS (Amerykańskie Stowarzyszenie Kolonizacyjne), koncentrowała się na transportowaniu wolnych czarnoskórych Amerykanów do Afryki. Do roku 1830 wysłała ona jednak jedynie 1.421 byłych niewolników do Liberii, a niewolnictwo wciąż rozprzestrzeniało się na zachodzie USA. Powodowało to frustrację zwolenników natychmiastowego abolicjonizmu, takich jak Arthur Tappan (1786–1865)²⁷, Theodore Dwight Weld (1803–1895)²⁸, czy James Birney (1792–1857)²⁹, którzy opuścili ACS i pod przewodnictwem

²⁵ William Lloyd Garrison (1805–1879) – ważny amerykański abolicjonista, reformator społeczeństwa, dziennikarz i sufrażysta. Najbardziej znany z wydawania magazynu *The Liberator*, który założył w 1831 roku. Był także jednym z założycieli Amerykańskiego Stowarzyszenia Przeciw Niewolnictwu (American Anti-Slavery Society). „William Lloyd Garrison”, Encyklopedia Britannica, <https://www.britannica.com/biography/William-Lloyd-Garrison> (dostęp: 27 lipiec, 2020).

²⁶ Benjamin Lundy (1789–1839) – amerykański abolicjonista z New Jersey. Dużo wykladał i podróżował, starał się ograniczyć ekspansję niewolnictwa poprzez założenie kolonii poza USA, do której mogliby się udać uwolnieni niewolnicy. „Benjamin Lundy”, Encyklopedia Britannica, <https://www.britannica.com/biography/Benjamin-Lundy> (dostęp: 27 lipiec, 2020).

²⁷ Arthur Tappan (1786–1865) – amerykański abolicjonista i przedsiębiorca. Przez całe życie Tappan poświęcał się działalności charytatywnej i abolicjonizmowi. Wspierał także rozwój nowych szkół wyższych w USA. Współzałożyciel Amerykańskiego Stowarzyszenia Przeciw Niewolnictwu (American Anti-Slavery Society). „Arthur Tappan”, Encyklopedia Britannica, <https://www.britannica.com/biography/Arthur-Tappan> (dostęp: 27 lipiec, 2020).

²⁸ Theodore D. Weld (1803–1895) – jeden z twórców amerykańskiego ruchu abolicjonistycznego, pisarz i redaktor. Współautor książki *American Slavery as It Is. Testimony of a Thousand Witnesses*, opublikowanej w 1839 roku. “Theodore Dwight Weld”, Encyklopedia Britannica, <https://www.britannica.com/biography/Theodore-Dwight-Weld> (dostęp: 27 lipiec, 2020).

²⁹ James Gillespie Birney (1792–1857) – amerykański abolicjonista i polityk Partii Wolności. Kandydat na urząd prezydenta z ramienia tej formacji w 1840 i 1844 roku. „James Gillespie Birney”, Encyklopedia Britannica, <https://www.britannica.com/biography/James-Gillespie-Birney> (dostęp: 27 lipiec, 2020).

Garrisona uformowali New England Anti-Slavery Society (Stowarzyszenie Przeciw Niewolnictwu Nowej Anglii). Wszyscy oni działali na rzecz zniesienia niewolnictwa, ich sposoby jednak różniły się. Zwolennicy moderowanych zmian stawiali na współpracę z rządem w stopniowym zwalczaniu niewolnictwa. Ci hołdujący szybkim zmianom organizowali demonstracje, spotkania, wykłady, czy zakładali szkoły dla czarnoskórych obywateli i pomagali im w ucieczkach z południa. Jednakże, gdy Amerykańskie Stowarzyszenie Przeciw Niewolnictwu (American Anti-Slavery Society) zostało utworzone w 1833 roku w Filadelfii, tylko trzech na sześćdziesięciu dwóch delegatów było czarnoskórych, ponieważ biali działacze nie akceptowali ich jako równych sobie partnerów.³⁰ Sytuacja wyglądała bardzo podobnie w Towarzystwie Przyjaciół. Kwakrzy, mimo promowanych przez siebie egalitarnych wartości, nie akceptowali czarnoskórych jako równych sobie członków i byli zwolennikami moderowanego abolicjonizmu, co przestało odpowiadać siostrze Grimké.

W marcu 1835 roku obie siostry zaczęły korespondować z czarnoskórą dziewczyną z Filadelfii o nazwisku Sara Douglass. Była to wykształcona członkini Towarzystwa Przyjaciół i obie siostry wymieniały z nią listy przez prawie 30 lat od dnia, w którym się poznały. Były pod wrażeniem działalności Sary i dopiero wtedy zdały sobie sprawę, jak trudne jest życie czarnoskórej kobiety, tym bardziej gdy stara się ona działać publicznie. Siostry uświadomiły sobie również, że istnieje wiele warstw niesprawiedliwości, które nakładają się na siebie i dotyczą różnych mniejszości. Na przykład podczas publicznych spotkań w Filadelfii, czarnoskórzy nie mogli usiąść blisko białych członków. Mieli oni wydzieloną specjalną przestrzeń w rogu pomieszczenia lub pod schodami, która była oddzielona od reszty publiczności. Sara i Angelina wydawały się akceptować tę sytuację na początku, zakładając, że jest to konieczne, biorąc pod uwagę istniejące uprzedzenia wobec czarnoskórych. Jednak, gdy siostry poznały Sarę Douglass, ich światopogląd zaczął się zmieniać. Tuż po ich pierwszym spotkaniu Angelina Grimké napisała o ruchu abolicjonistycznym: „Naprawdę, często czuję się gotowa pójść do więzienia lub na śmierć w imię sprawiedliwości, miłosierdzia i miłości; i wierzę w pełni, że jeśli zostanę wezwana do powrotu do Karoliny, nie potrwa długo, zanim będę cierpieć prześladowania”³¹ (tłum. autorki). Można zauważyć, że znajomość z Sarą Douglass zbliżyła obie siostry, zwłaszcza Angelinę Grimké, do sprawy abolicjonistycznej. Kobiety stały się bardziej zaangażowane w sprawę, szczególnie, że teraz dotyczyła ona kogoś im bliskiego. Angelina i Sara Grimké stały się również bardziej odważne pod względem swojej działalności publicznej i rozumiały,

³⁰ Larry, Ceplair. *The Public Years of Sarah and Angelina Grimké. Selected Writings, 1835–1839*, (Nowy Jork: Columbia University Press, 1989), 6.

³¹ W oryginale: „Truly, I often feel ready to go to prison or to death in this cause of justice, mercy, and love; and I do fully believe if I am called to return to Carolina, it will not be long before I shall suffer persecution of some kind or other.” Pamiętnik Angeliny Grimké, Birney, 121.

że ważne jest, aby wszystkie mniejszości ściśle współpracowały na rzecz lepszej przyszłości. Zawsze miały przed nią wiele obaw, lecz gdy zobaczyły, że osoba mniej uprzywilejowana od nich może działać aktywnie jako czarnoskóra kobieta, one również pozbyły się wątpliwości. Dzięki Sarze Douglass siostry zdały sobie sprawę, jak uprzywilejowane były w porównaniu z innymi kobietami różnych ras i warstw społecznych. Były białe, wykształcone i pochodziły z zamożnej rodziny, mimo, że w młodości często unikały przywilejów i gardziły próżnością, którą wykazywały się inne zamożne młode dziewczęta z południa. Status społeczny pomógł im jednak w życiu, co dostrzegły między innymi dzięki Sarze Douglass. Siostry zrozumiały, że nie powinny dłużej bać się działać publicznie, jeśli ich czarnoskóra przyjaciółka była tak aktywna, mimo dyskryminacji nie tylko ze względu na jej rasę, ale również płeć.

W rezultacie kobiety zaprzyjaźniły się z Sarą Douglass i ta znajomość zachęciła siostry do przeciwstawienia się niewolnictwu bardziej aktywnie i na większą skalę. Siostry rozpoczęły od uczęszczania na zebrania dotyczące zniesienia niewolnictwa (nie tylko te dotyczące religii jak poprzednio) i z czasem publicznie wyrażały swoje opinie na różne tematy. Zaczęły być sfrustrowane faktem, że abolicjonizm kwaków był głównie teoretyczny, zauważając coraz więcej dyskryminacji wobec czarnoskórych członków w Filadelfii. Niewolnictwo od początku było postrzegane przez północne stany jako problem południa, tym bardziej, że północ wciąż czerpała korzyści z handlu niewolnikami, nie angażując się w niego bezpośrednio. Był to jeden z powodów, dla których Angelina i Sara zaczęły zachęcać przyjaciół do porzucenia nawyków i nie korzystania z produktów, które pochodziły z handlu niewolnikami. Chciały zachęcić ludzi do większej aktywności w walce z niewolnictwem.

Już od dziecka siostry Grimké były bardzo wrażliwe i zawsze współczuły grupom dyskryminowanym. Jako młode dziewczynki nie rozumiały na przykład, dlaczego niewolnicy nie mieli możliwości uczenia się w szkole razem z nimi. Współczuły im. Odczuwały również frustrację, że kobiety nie mogły przemawiać publicznie na równi z mężczyznami. Początkowo siostry przeważnie wyrażały swoją frustrację w listach, ale kiedy osobiście doświadczyły niesprawiedliwości ze względu na płeć i rasę (w Filadelfii, która miała być miejscem progresywnym!), ich podejście stało się bardziej aktywne, a siostry porzuciły codzienną rutynę. 12 lutego 1835 roku Angelina uczestniczyła w pierwszym wykładzie sponsorowanym przez Female Anti-Slavery Society (Kobiece Stowarzyszenie Przeciw Niewolnictwu) w Filadelfii, a 3 marca wybrała się na przemowę brytyjskiego abolicjonisty Georga Thompsona. W maju tego roku nazwisko Angeliny po raz pierwszy pojawiło się w protokole ze spotkania abolicjonistek. Siostry stawały się coraz bardziej aktywne, choć to Angelina zawsze motywowała Sarę do większego zaangażowania. Jednym z przykładów „przebudzenia” siostr może być list Angeliny Grimké popierający ruch abolicjonistyczny do Williama Lloyda Garrisona, wybitnego

amerykańskiego abolicjonisty, opublikowany w magazynie *The Liberator*³², bez jej wiedzy i zgody, 30 sierpnia 1835 roku. Został on skrytykowany przez społeczność kwaków, ponieważ członkowie nie mogli wyrażać swoich opinii publicznie, szczególnie w kwestiach kontrowersyjnych, bez zgody całej społeczności. Przez niesłuszną w jej mniemaniu krytykę, Angelina Grimké zaczęła stopniowo oddalać się od Towarzystwa Przyjaciół i jego religijnych wpływów, zbliżając się jednocześnie do ruchu abolicjonistycznego³³. Ponadto, zima 1836 roku była trudna dla abolicjonistów; spotkania i demonstracje przeciw niewolnictwu były zabronione, abolicjoniści byli napadani a gazety karane za postępowe, abolicjonistyczne artykuły. Mimo to Angelina Grimké bez obaw kontynuowała szerzenie myśli o zniesieniu niewolnictwa. Zaczęła pisać „An Appeal to the Christian Women of the South” („Apel do chrześcijańskich kobiet południa”), w którym wzywała kobiety z południa do użycia swoich sił moralnych przeciwko niewolnictwu³⁴.

W 1836 roku również Sara Grimké stawała się jednak coraz mniej posłuszna Towarzystwu. Podczas jednego ze spotkań na Orange Street, Sara przerwała ministrowi Jonathanowi Evansowi (1759–1839)³⁵, wyrażając własną opinię na temat jednego z omawianych tematów. W tym czasie było to postrzegane jako hańba i surowo zabraniano przerywać mężczyźnie, w dodatku kapłanowi, gdy ten przemawiał. Minister uciszył Sarę, a starsi członkowie ostrzegli i zasugerowali jej, aby nie była zbyt indywidualistyczna i niezależna w przyszłości. Ta sytuacja przekonała ją, że kwakryzm nie był ścieżką, którą powinna podążać, co wzbudziło jeszcze więcej wątpliwości dotyczących jej przyszłości. Sara pisała w swoim pamiętniku: „Ileż Jego napomnień spoczywa w mym umyśle ostatnimi czasy: »Gdy prześladowas w jednym mieście, uciekajcie do drugiego«. Modłę się do Ciebie, o Panie Jezu, abys pokierował kroki wędrowca i ulokował mnie tam, gdzie postrzegasz, że najlepiej mogę krzewić Twoją chwałę”³⁶ (tłum. autorki). Siostry zaczęły alienować się od społeczności kwaków w Filadelfii, która nie była dla nich wystarczająco postępową w sprawach zniesienia niewolnictwa i praw kobiet, odrzucając ideę natychmiastowej emancypacji. Opuściły więc Catherine Morris w 1837 roku. Angelina

³² *The Liberator* (1831–1865) pierwszy wpływowo tygodnik prowadzony przez abolicjonistów i publikowany w Bostonie przez Williama Lloyda Garrisona i Izaaka Knappa. „The Liberator”, Encyklopedia Britannica, <https://www.britannica.com/topic/The-Liberator-American-newspaper> (dostęp: 27 lipiec 2020).

³³ C.H. Birney, *Sarah and Angelina...*, 126.

³⁴ Tamże, 133.

³⁵ Jonathan Evans (1759–1839) stolarz, budowniczy i biznesmen, szanowany członek i starszy Kościoła Kwaków w Filadelfii. „Jonathan Evans”, Quaker Dictionary, http://web.tricolib.brynmawr.edu/speccoll/dictionary/index.php/EVANS,_Jonathan,_1759-1839 (dostęp: 27 lipiec 2020).

³⁶ W oryginale: “How much has his injunction rested on my mind of latter time ‘When they persecute you in one city, flee ye into another.’ I pray unto Thee, O Lord Jesus, to direct the wanderer’s footsteps and to plant me where thou seest I can best promote thy glory.” Pamiętnik Sary Moore Grimke, Birney, 146.

wróciła do Shrewsbury w New Jersey, gdzie rok wcześniej spędzała lato, natomiast Sara przeprowadziła się do Burlington w New Jersey.

W lipcu 1836 roku Angelina napisała 46-stronicowy „An Appeal to the Christian Women of the South” („Apel do chrześcijańskich kobiet południa”), który zawierał 7 głównych argumentów dotyczących przede wszystkim niewolnictwa, które zostało przedstawione jako system sprzeciwiający się Deklaracji Niepodległości, sprzeczny z naukami Jezusa oraz przesłaniem Biblii dotyczącym praw człowieka³⁷. Pomimo faktu, że broszura była chętnie czytana i chwalebna przez opinię publiczną, Angelina Grimké została skrytykowana przez przyjaciół i bardzo cierpiała z powodu wygłoszenia swojej odważnej i niepopularnej tezy. Na przykład, w Południowej Karolinie wiele egzemplarzy zostało spalonych zaraz po ich dostarczeniu na pocztę. Kiedy Angelina Grimké chciała odwiedzić matkę, burmistrz poinstruował rodzinę, że kobieta nie powinna nawet wychodzić na brzeg, aby uniknąć aresztowania. W rezultacie Angelina nigdy więcej nie pojawiła się w Karolinie Południowej, aby nie narażać swojej rodziny w jakikolwiek sposób związany z jej działalnością³⁸.

Działalność w Nowym Jorku i Bostonie

W sierpniu 1836 roku Angelina Grimké rozpoczęła przygotowania do podróży do Nowego Jorku, aby rozpocząć współpracę z Anti-Slavery Society (Stowarzyszenie Przeciw Niewolnictwu) i Elizurem Wrightem (1804–1885), znanym abolicjonistą i matematykiem. Na początku Sara Grimké próbowała przekonać swoją ukochaną siostrę, aby nie zostawiała jej samej. Kiedy Angelina Grimké odmówiła pozostania, decyzja jej siostry była natychmiastowa – pojechała z nią, szukając nowego początku w Nowym Jorku. Obie kobiety miały otrzymać wynagrodzenie finansowe od Stowarzyszenia, ale odmówiły jego przyjęcia. Nie zamieszkały również w tamtejszej rezydencji, ponieważ okazało się, że prace Angeliny można wykonywać zdalnie. Siostry były zarówno zaskoczone, jak i podekscytowane tym, czego doświadczały w Nowym Jorku. Spotykały się z oficerami i założycielami Amerykańskiego Towarzystwa Przeciw Niewolnictwu, znanymi abolicjonistami, których zachowanie, edukacja i postępowość były sprzeczne z tym, co znały z ich południowego domu lub spotkań kwaków. Wśród nich byli: William Lloyd Garrison, Arthur Tappan oraz Theodore D. Weld, przyszły mąż Angeliny. Wszyscy mieli różne zawody i funkcje publiczne, ale zjednoczyli się, by wspólnie walczyć z niewolnictwem. Angelina i Sara Grimké były zafascynowane ich działalnością i zachęcane przez nich do podążania ich ścieżką³⁹. Stowarzyszenie zostało założone w 1833 roku i działało do

³⁷ Angelina Emily Grimke Weld. „An Appeal to the Christian Women of the South,” *African American Pamphlet Collection*, (New York, American Anti-Slavery Society).

³⁸ C.H. Birney, *Sarah and Angelina...*, 150.

³⁹ Tamże, 156.

roku 1870 w celu promowania sprawy abolicjonistycznej. Ich członkowie organizowali spotkania z abolicjonistami i zbiegłymi niewolnikami, takimi jak Frederick Douglass (1818–1895)⁴⁰. Towarzystwo publikowało cotygodniową gazetę, *National Anti-Slavery Standard*. Współpracowali również z czasopismem Garrisona *The Liberator*, które utworzyło swój dział kobiecy w styczniu 1832 roku. Gdy sześć miesięcy później powstało pierwsze Kobiece Stowarzyszenie Przeciw Niewolnictwu w Nowej Anglii (Providence Female Anti-Slavery Society), Garrison wyraził nadzieję, że będzie ono przykładem i inspiracją do zakładania podobnych stowarzyszeń w całych Stanach Zjednoczonych, ponieważ to w rękach kobiet miał spoczywać los niewolników.⁴¹ Mimo licznych zachęt i pochwał, męski ruch abolicjonistyczny nie otworzył jednak kobietom drzwi swoich organizacji. Dlatego pod przewodnictwem Marii Weston Chapman (1806–1888) założyły one Boston Female Anti-Slavery Society (Bostońskie Kobiece Stowarzyszenie Przeciw Niewolnictwu). Gdy w grudniu 1833 roku zorganizowano spotkanie w celu utworzenia American Anti-Slavery Society (Amerykańskie Stowarzyszenie Przeciw Niewolnictwu), kobiety nie zostały zaproszone jako delegatki, lecz publiczność bez prawa głosu. Mimo, że kobiecy ruch abolicjonistyczny był silny, to nie było akceptowalne, aby współpracowały one na równi z mężczyznami w kwestii wyzwolenia niewolników. Ponadto, listy wymieniane pomiędzy abolicjonistami z Wielkiej Brytanii i Stanów Zjednoczonych wskazują na to, że mężczyźni korespondowali prawie wyłącznie z mężczyznami, a kobiety z kobietami. Sytuację odpowiednio obrazują słowa abolicjonisty Samuela J. Maya (1797–1871), który pisał o abolicjonistkach: „Były [kobiety] zmuszone do milczenia przez uniwersalny sentyment i zwyczaj, który zabraniał kobietom wypowiadać się podczas spotkań”⁴² (tłum. autorki). Siostry Grimké były jednocześnie podekscytowane znalezieniem nowego pola działalności i zainspirowane przez abolicjonistów z Nowego Jorku, znacznie bardziej postępowych niż kiedykolwiek mieli stać się kwakrzy. Zdawały sobie jednocześnie sprawę z ograniczeń nakładanych na kobiety, dlatego zdecydowały się jednocześnie działać na rzecz praw kobiet. Były nie tylko na tyle odważne, aby udzielać się na spotkaniach, ale również walczyły o prawo do mieszanych zebrania obu płci.

W 1836 roku siostry przebywały w Nowym Jorku, biorąc udział w różnych spotkaniach i konwencjach. Mężcy członkowie organizacji abolicjonistycznych

⁴⁰ Frederick Douglass (1818–1895) – amerykański reformator społeczny i abolicjonista, a także były niewolnik, który uciekł z plantacji w Maryland. Słynny mówca i pisarz. Douglass był autorem bestsellerowych wspomnień *Narrative of Life of Frederick Douglass, an American Slave*. Przemawiał podczas wielu spotkań abolicjonistycznych, a jego świadectwo służyło jako dowód okrucieństw systemu niewolnictwa. „Frederic Douglass”, Encyklopedia Britannica, <https://www.britannica.com/biography/Frederick-Douglass> (dostęp: 27 lipiec 2020).

⁴¹ L. Ceplair, *The Public Years...*, s. 8.

⁴² W oryginale: “They were bound to silence by the almost universal sentiment and custom which forbade ‘women to speak in meetings.’” Lawrence J. Friedman, *Gregarious Saints: Self and Community in American Abolitionism, 1830–1870* (Cambridge: Cambridge University Press, 1982), 134.

naciskali, aby to właśnie siostry przemawiały na spotkaniach. Były młode, pełne wigoru i przekonujące, ponieważ pochodziły z południa i widownia wierzyła, że kobiety znają system od podszewki. Siostry były prawdziwą atrakcją północnych stanów, a zachęty abolicjonistów dodawały im odwagi do działania. W grudniu 1836 roku Sara Grimké napisała swój pierwszy ważny utwór „An Epistle to the Clergy of the Southern States” („List do duchowieństwa stanów południowych”). W tym samym roku opublikowano wspomniany już „Apel” Angeliny Grimké, również w *Liberatorze*. W swojej 20-stronicowej broszurce Sara Grimké wypowiedziała się przeciwko niewolnictwu za pomocą biblijnych przykładów. Zostało to uznane za wysoce kontrowersyjne, nie tylko ze względu na zawarte w apelu argumenty dotyczące niewolnictwa, ale także z powodu faktu, że kobieta była wystarczająco odważna, aby wypowiadać się publicznie⁴³. 1836 był także rokiem, w którym Angelina i Sara Grimké, zachęcane przez Garrisona, rozpoczęły kwartalne spotkania w salonach i wizyty domowe, podczas których argumentowały swoje poglądy na temat abolicjonizmu. W październiku wybrały się w podróż do Nowego Jorku, aby przygotowywać się do konwencji abolicjonistów sponsorowanej przez Amerykańskie Stowarzyszenie Przeciw Niewolnictwu. W 1837 roku siostry uczestniczyły w Pierwszej Konwencji Amerykańskich Kobiet Przeciw Niewolnictwu w Nowym Jorku. Wzięło w niej udział 71 delegatek. Konwencja była odpowiedzią na ustawę przegłosowaną przez Izbę Reprezentantów 26 maja 1836 roku. Została zaproponowana przez reprezentantów z południa i stosowała tzw. „gag rule”, zasadę, która miała na celu powstrzymanie kongresmanów przed rozpatrywaniem petycji dotyczących niewolnictwa poprzez zablokowanie jakiegokolwiek dyskusji na ten temat. Sara została jedną z sześciu wiceprezydentek konwencji, natomiast Angelina jej sekretarzem. Delegatki podjęły rezolucje, które dotyczyły prawa do petycji, praw zbiegłych niewolników, handlu między północą a południem, małżeństw międzyrasowych, równego prawa do edukacji dla wszystkich obywateli oraz roli rządu federalnego w podtrzymywaniu systemu niewolnictwa. Siostry Grimké były pomysłodawczyniami większości postulatów. Delegatki zgodziły się, że ich najważniejszym zadaniem było przeciwstawienie się niewolnictwu w Dystrykcie Kolumbii i Florydzie, jak również międzyzastanowemu handlowi niewolnikami.⁴⁴

Gdy siostry wróciły do Bostonu w czerwcu, rozpoczęły swoje tournée składające się z wykładów i spotkań. W tym czasie w Massachusetts mieszkało około 8 tysięcy członków organizacji abolicjonistycznych. Dla porównania, 20 tysięcy członków żyło w Nowym Jorku, natomiast 15 tysięcy w Ohio.⁴⁵ Liczba kobiecych organizacji reformatorskich również wzrosła od roku 1810. Szacuje się, że nawet

⁴³ Sarah Grimke, „An Epistle to the Clergy of the Southern States,” *Archive.org* <https://archive.org/details/ASPC0001867100> (dostęp: 14 maj, 2020).

⁴⁴ C.H. Birney, *Sarah and Angelina...*, 86–87.

⁴⁵ Gilbert Hobbs Barnes, *The Antislavery Impulse, 1830–1844* (New York: Appleton-Century, 1933; Gloucester, Mass.: Smith, 1957), 134–135.

½ kobiet była członkiniami przynajmniej jednej organizacji⁴⁶. Siostry Grimké na swoich wykładach zachęcały kobiety do aktywności publicznej. Obie były świetnymi mówczyniami i robiły wrażenie na słuchaczach, przyciągając tłumy kobiet (nawet do 300) na swoje spotkania. Odbywały się one w różnych miastach USA, takich jak Newark lub Bloomfield, jak również w całym stanie New Jersey. Spotkania rzeczywiście przyciągnęły tłumy, a siostry pozyskały wielu zwolenników. Mogły jednak zwracać się tylko do kobiet, ponieważ nawet najbardziej postępowe miasta, takie jak Boston, nie były gotowe na organizowanie spotkań mieszanej płci. Siostry były krytykowane przez wielu jako abolicjonistki, ale także kobiety, które wyszły z właściwej sobie sfery.

W XIX wieku miejscem odpowiednim dla kobiety był dom, a najbardziej preferowanymi cnotami kobiet były pobożność, czystość i uległość⁴⁷. Ponieważ Sara i Angelina nie pasowały do tego opisu, spotykały się z dyskryminacją, krytyką i wieloma niedogodnościami, które skłoniły je do zaangażowania nie tylko w ruch abolicjonistyczny, ale także ruch na rzecz praw kobiet⁴⁸. W 1837 roku Angelina napisała swój pierwszy czysto feministyczny utwór, zatytułowany „An Appeal to the Women of the Nominally Free States” („Apel do kobiet z nominalnie wolnych stanów”), wydany przez Konwencję Przeciw Niewolnictwu Amerykańskich Kobiet. Był to 68-stronicowy utwór, za który została publicznie skrytykowana przez Catharine E. Beecher, edukatorkę publiczną i anty-sufrażystkę. Beecher twierdziła, że obie siostry powinny pozostać w odpowiedniej im kobiecej sferze, która znajdowała się w domu, opiekując się mężami i dziećmi, zamiast wyrażać skandaliczne opinie i organizować spotkania feministyczne. Tego lata w Massachusetts powstało wiele kontrowersji dotyczących praw kobiet. Angelina i Sara były krytykowane m.in. przez Lymana Beechera (1775–1863)⁴⁹ i Catharine Beecher, która uważała, że kobietom nie przystoi publicznie debatować z mężczyznami, a abolicjonizm powinny popierać swoim zachowaniem w domach i szkołach. Siostry Grimké były nie tylko krytykowane przez duchownych i bardziej konserwatywnych abolicjonistów, ale również namawiane przez ich przyjaciela Theodora Dwighta Welda, aby porzucić kwestię praw kobiet w swoich wystąpieniach i zająć się tylko kwestią abolicjonizmu. Zwolennicy tzw. „umiarkowanego” abolicjonizmu („moderata-tists”) byli przeciwni „natychmiastowemu” wyzwoleniu niewolników popierane-

⁴⁶ Kathryn Kish Sklar, “The Founding of Mount Holyoke College,” w Ruth Berkin and Mary Beth Norton, eds., *Women of America: A History* (Boston, Mass.: Houghton Mifflin, 1979), 187.

⁴⁷ Catherine Lavender, “Notes on The Cult of Domesticity Womanhood,” (The College of Staten Island, 2014) <https://csivc.csi.cuny.edu/history/files/lavender/386/truwoman.pdf> (dostęp: 8 maj, 2020).

⁴⁸ C.H. Birney, *Sarah and Angelina...*, 162.

⁴⁹ Lyman Beecher (1775–1863) – duchowny prezbiteriański, współzałożyciel American Temperance Society. “Lyman Beecher”, Encyklopedia Britannica, <https://www.britannica.com/biography/Lyman-Beecher> (dostęp: 29 lipiec, 2020).

mu m.in. przez Garrisona czy Wrighta („immediatists”), z którymi zgadzały się siostry Grimké. Siostry popierało również Boston Female Anti-Slavery Society (Bostońskie Kobiectwo Stowarzyszenie Przeciw Niewolnictwu). Zwolennicy stopniowych zmian w kwestii niewolnictwa uważali, że natychmiastowy abolicjonizm stwarza więcej problemów i przeszkód w zniesieniu tego systemu i wprowadzaniu reform. Ponadto, obraz kobiety jaki prezentowały siostry Grimké był dla wielu abolicjonistów zniechęcający. Inne abolicjonistki, takie jak Juliana Tappan, obawiały się, że poprzez działalność, którą promowały siostry, kobiety zaczną tracić swoją wrodzoną skromność i delikatność uczuć, a ich opinie przestaną być traktowane poważnie. Angelina Grimké odpowiedziała 12 lipca roku swoim 130-stronicowym utworem „Listy do Katarzyny Beecher”, („Angelina E. Grimké, Letters to Catherine [sic] E. Beecher, in reply to An Essay on Slavery and Abolitionism, addressed to A. E. Grimké”), w którym opowiadała się za prawami politycznymi dla kobiet i zdecydowanie nie zgodziła się z argumentami Beecher. Listy zostały opublikowane przez *The New England Spectator* i przedrukowane przez *The Liberator*. Siostry widząc, jak duża liczba osób jest im przeciwna, uświadamiały sobie jak wiele było jeszcze do zrobienia w kwestii edukowania społeczeństwa. Dlatego krytyka nie oneśmiała ich, a zachęcała do jeszcze większego zaangażowania.

Siostry Grimké podróżowały po USA⁵⁰ i zrobiły karierę jako mówczynie. Sara Grimké opublikowała także broszurę zatytułowaną „Providence of Women” („Pochodzenie kobiet”), która została opublikowana w *The Spectator*⁵¹. Praca skierowana była do Mary S. Parker, prezes Bostońskiego Kobiectwa Stowarzyszenia Przeciw Niewolnictwu, która chciała, aby kobiety abolicjonistki zaprzestały aktywności na polu praw kobiet, a skupiły się jedynie na emancypacji niewolników. W broszurze Sara Grimké broniła prawa kobiet do bycia aktywnym publicznie w tym samym stopniu, co mężczyźni. W związku z tym siostry zaczęły dodawać do swoich spotkań coraz więcej punktów o tematyce feministycznej i wysyłać petycje w sprawie praw kobiet do Kongresu USA. W 1838 roku Angelina Grimké dostarczyła petycję przeciw niewolnictwu podpisane przez 20 000 kobiet z Massachusetts State House w Bostonie. Wtedy po raz pierwszy w historii USA kobieta zwróciła się do organu legislacyjnego⁵². Co więcej, Sara i Angelina Grimké były zapraszane do wielu miejsc, głównie kościołów, aby przemawiać publicznie. Tylko kobiety

⁵⁰ Terytorium USA w latach 40. XIX wieku to przede wszystkim dzisiejsze terytoria północno-wschodnie, południowo-wschodnie i wschodnie, ponieważ zachód był w tym czasie poddawany kolonizacji przez pierwszych osadników, a granice w trakcie ustanawiania. Bill, Ecenbarger, *Walkin' the Line: A Journey from Past to Present Along the Mason-Dixon*, M. Evans and Company, Inc, 2000, p. 89–91.

⁵¹ *The Spectator* – tygodnik wydawany w Bostonie w latach 1834–1838. Jego treści oscylowały wokół religii, rodziny czy zniesienia niewolnictwa. Artykuły promowały zachowania pacyfistyczne i sprzeciwiały się wojnom. „The Spectator”, Library of Congress, <https://chroniclingamerica.loc.gov/lccn/sn85038225/> (dostęp: 27 lipiec 2020).

⁵² Katharine Henry, “Angelina Grimké’s Rhetoric of Exposure,” *American Quarterly* (1997), 49.

mogły uczestniczyć w tych spotkaniach, ale mówi się, że w niektórych miejscach mężczyźni wspinali się po drabinach, aby je zobaczyć przez okna kościoła. Siostry odwiedziły 67 miast w ciągu 23 tygodni, głównie za własne pieniądze⁵³.

Schylek działalności

Niezależnie od tego, postępowe poglądy siostr Grimké i skandaliczne jak na tamte czasy działania były nie do zaakceptowania przez część opinii publicznej. Jednak wrogość wymierzona w abolicjonistów była dla siostr, szczególnie Angeliny, katalizatorem do działania. Spotkania abolicjonistyczne zaczęły przenikać się ze spotkaniami feministycznymi, przerywali je jednak przeciwnicy siostr, czasem nawet gwałtownie. Z tego powodu mężczyźni członkowie Towarzystwa Przeciw Niewolnictwu zaczęli się obawiać, że feministyczny program zaszkodzi ich sprawie. Nawet ich koleżanki zniechęcały siostry do przekazywania feministycznych opinii podczas spotkań kościelnych, aby nie przysparzały Stowarzyszeniu niepotrzebnych kłopotów, mimo że w większości spraw zgadzały się z siostrami. Angelina i Sara Grimké nie posłuchały i kontynuowały pracę.

Siostry współpracowały również z innymi aktywistkami, by wymienić tylko kilka: Lucretia Mott (1793–1880), Maria Weston Chapman (1806–1885) i Abby Kelley (1811–1887). Wszystkie kobiety broniły prawa kobiet do uczestnictwa w spotkaniach przeciw niewolnictwu podczas drugiej konwencji o zwalczaniu niewolnictwa w Stanach Zjednoczonych w maju 1838 roku. Na konwencji zapadła rezolucja, w której stwierdzono, że wszystkie kobiety mają równe prawo do publicznych wystąpień i obrony swoich praw oraz że mają te same prawa i umiejętności, co mężczyźni⁵⁴. W tym samym roku Angelina Grimké wyszła za mąż za Theodora Dwighta Welda, którego poznała podczas swojej pierwszej wizyty w Towarzystwie Przeciw Niewolnictwu. W konsekwencji została wykluczona z Towarzystwa Przyjaciół, ponieważ poślubiła kogoś, kto nie był kwakrem. Jej siostra, Sara Grimké, również została wydalona ze społeczności, gdyż uczestniczyła w uroczystości zaślubin. Tuż po ślubie Angelina Grimké przemawiała podczas zintegrowanego spotkania abolicjonistycznego w Pennsylvania Hall w Filadelfii. Podczas przemówienia zdenerwowany tłum wrzucał cegły i kamienie przez okna, ale Angelina mówiła dalej bez strachu. Następnego dnia hala została zniszczona przez pożar, który wznicił jeden z uczestników zamieszek. Miało to silny wpływ na Angelinę Grimké, więc ona, jej siostra i mąż przeprowadzili się do Fort Lee w New Jersey w 1838 roku. Po publikacji książki *American Slavery as It Is: Testimony of a Thousand Witnesses* (Amerykańskie niewolnictwo: wyznania tysiąca świadków), wspólnego dzieła Angeliny, Sary i Theodora Welda, siostry coraz rza-

⁵³ C.H. Birney, *Sarah and Angelina...*, 223.

⁵⁴ Suzanne M. Marilley, *Woman Suffrage and the Origins of Liberal Feminism in the United States, 1820–1920* (Cambridge: Harvard University Press, 1996), 35.

dziej wypowiadały się na temat niewolnictwa i praw kobiet. W 1840 roku Weld założył farmę w Belleville, New Jersey. W 1848 roku Weld i siostry, wraz z innymi aktywistami, w tym Elizabeth Cady Stanton (1815–1902), znaną działaczką feministyczną i społeczną, otworzyli szkołę z internatem, co pomogło im utrzymać się w nadchodzących latach. Obie siostry zrezygnowały z działalności publicznej, ponieważ chciały skoncentrować się na rodzinie i wychowaniu dziecka Angeliny Grimké, ale także dlatego, że ostra krytyka, z którą musiały się zmierzyć, była dla nich zbyt obciążająca. Gdy w tym samym roku Amerykańskie Stowarzyszenie Przeciw Niewolnictwu podzieliło się, jeśli chodzi o uczestnictwo kobiet w życiu publicznym, siostry nie skomentowały tej sprawy ani nie zabrały żadnego stanowiska. Kobiety nadal wymieniały listy i wspierały inne feministki, choć były niechętne do powrotu do publicznego życia, głównie ze względu na podziały wśród abolicjonistów i niechęć części członków do aktywności kobiet. Siostry uczyły również w szkole z internatem dla młodych panien im. Lewisa (Diocletian Lewis' Young Ladies Boarding School) oraz szkoły Eagleswood, również założonej przez Welda. Ze względu na brak formalnej edukacji, który doskwierał siostronom przez całe życie, zarówno Angelina jak i Sara zdawały sobie sprawę, jak ważne jest kształcenie młodych dziewcząt, dlatego ochoczo angażowały się w nauczanie u schyłku swojej kariery. Podczas wojny secesyjnej popierały Abrahama Lincolna i sprawę abolicjonistyczną, głównie pisząc listy odczytywane na spotkaniach i uczęszczając na konwencje, np. Narodową Konwencję Kobiet w 1863 roku, w której brała udział Angelina. Po wojnie, w roku 1863, przeprowadziły się do West Newton w Massachusetts. W roku 1868 siostry dowiedziały się, że posiadają dwóch siostrzeńców ze związku swojego brata z niewolnicą, z którymi nawiązały bliską relację. Wraz z Theodorem Dwigthem Weldem były także oficerami Stowarzyszenia Kobiet w Massachusetts do 1868 roku. Jednak najbardziej intensywny okres ich kariery ustał. 7 marca 1870 roku obie siostry wraz z 58 innymi kobietami głosowały po raz pierwszy, aby przetestować 15. poprawkę do konstytucji, gwarantującą prawo do głosu bez względu na rasę. Sara zmarła 3 lata później. Angelina kontynuowała działalność, wciąż wspierając młode feministki. Zmarła w 1879 roku.⁵⁵

Piśmiennictwo

Zapoznanie się z dzieciństwem, wychowaniem, edukacją lub życiowymi wyborami siostr Grimké jest ważne, aby zrozumieć ich motywacje i późniejszą aktywność. Obserwowanie trudów niewolnictwa, a także sposób życia, jakiego doświadczyły w Towarzystwie Przyjaciół, umożliwiło siostronom zrozumienie znaczenia ruchu abolicjonistycznego, do którego dołączyły. Przeszkody, jakie napotkały podczas spotkań na rzecz praw kobiet, uświadomiły im, jak ciężko jest osiągnąć

⁵⁵ Kerri, Lee, Alexander. "Sarah Moore Grimké," *National Women's History Museum*, <https://www.womenshistory.org/education-resources/biographies/sarah-moore-grimke> (dostęp: 14 maj, 2020).

publiczny sukces nie będąc mężczyzną, co z kolei skłoniło je do przeciwstawiania się dyskryminacji ze względu na płeć. Wszystkie ich życiowe doświadczenia miały wpływ na później dokonane wybory, a ich poznanie ma kluczowe znaczenie dla zrozumienia napisanych przez nich tekstów. Podobnie, zapoznanie się z piśmiennictwem sióstr może uzupełnić ich obraz, pokazując ich poglądy w najprostszym możliwym sposób. Dlatego ostatnia część tego artykułu zostanie poświęcona analizie wybranych cytatów sióstr Grimké.

Głównym źródłem feministycznej argumentacji sióstr była Biblia. Powodów może być kilka. Po pierwsze, XIX-wieczna Nowa Anglia była miejscem, w którym Pismo Święte było głównym punktem odniesienia we wszystkich dziedzinach życia. Po drugie, siostry pochodziły z bardzo religijnej rodziny, więc Biblia była prawdopodobnie najczęściej czytana książką w ich domu. Po trzecie, jedynym sposobem na dotarcie do opinii publicznej z feministycznym i abolicjonistycznym programem sióstr były spotkania kościelne, więc znalezienie odniesień w Biblii było jedną z niewielu ograniczonych możliwości bycia wysłuchanym, zwłaszcza że system Nowej Anglii dotyczący niewolnictwa lub miejsca kobiet w społeczeństwie opierał się między innymi na Piśmie Świętym. Był to zatem naturalny punkt odniesienia dla większości odbiorców sióstr w społeczeństwie o purytańskich korzeniach. Odniesienia biblijne z pewnością służyły byciu słuchanym i zrozumianym przez widownię. Historia sióstr pokazuje jednak, że religijne odniesienia w ich piśmiennictwie nie były używane jedynie jako strategia. Siostry korzystały z religii na długo przed upublicznieniem swoich pomysłów (głównie w prywatnych listach w kręgu rodzinnym) i były głęboko uduchowione, co wynikało m.in. z wychowania w religijnej rodzinie.

„Letters on the Equality of the Sexes, and the Condition of Woman” („Listy o równości płci i stanie kobiet”) to jeden z najbardziej znanych tekstów Sary Grimké. Kobieta w zwięzły sposób przedstawiła w nich swoją argumentację dotyczącą praw kobiet. Używa głównie źródeł biblijnych, aby poprzeć swoje poglądy, ale dodaje także odniesienia do prawa lub historii. Głównym powodem, dla którego Sara napisała listy, był list wielebnego Nehemiasza Adamsa (1806–1878)⁵⁶ z 1837 roku, który napisał go wraz z dwoma apelami klerykałnymi, wyrażając swoją dezaprobatę dla feministycznych spotkań kościelnych i sposobu, w jaki kobiety wychodziły z ról matek i opiekunek, działając w sferze publicznej. W lipcu 1837 roku Sara postanowiła odpowiedzieć. Jej listy zostały opublikowane w *The Spectator* i przedrukowane w *The Liberator*. Skierowano je także do Mary S. Parker, prezes Bostońskiego Kobiecego Stowarzyszenia Przeciw Niewolnictwu (Boston Female Anti-Slavery Society), która również skrytykowała działalność sióstr. W „Listach” Sara Grimké próbuje ponownie zinterpretować Biblię i twierdzi, że to niewłaściwe

⁵⁶ Nehemiah Adams (1806–1878) – amerykański kapłan i pisarz z Salem, Massachusetts. „Adams, Nehemiah”, *The New International Encyclopedia*, https://en.wikisource.org/wiki/The_New_International_Encyclopædia/Adams,_Nehemiah (dostęp: 27 lipiec, 2020).

odczytywanie Pisma Świętego powoduje gorszą pozycję kobiet w społeczeństwie. Sara twierdzi, że kobiety są pierwotnie równe mężczyznom, zgodnie z wolą Boga: „Bóg stworzył nas równymi (...) stworzył nas wolnymi agentami; on jest naszym Prawodawcą, naszym Królem i naszym Sędzią i tylko jemu kobieta jest poddana, tylko przed nim odpowiada za wykorzystanie talentów, które powierzył jej Ojciec Niebieski”⁵⁷ (tłum. autorki). Grimké twierdzi, że nieporozumieniem jest myślenie, iż kobiety powinny być poddane mężczyznom, a sytuacja kobiet w społeczeństwie jest wynikiem niewłaściwego tłumaczenia Biblii przez mężczyzn dla ich własnej korzyści. Twierdzi, że wszyscy ludzie zostali stworzeni równi, a przez „mężczyzn” (angielskie „men”) rozumie zarówno kobiety, jak i mężczyzn jako istoty ludzkie. Również postrzeganie Ewy jako głównej grzeszniczki i uwodzicielki jest dla niej błędną interpretacją. Twierdzi, że zarówno Adam, jak i Ewa byli równymi sobie grzesznikami, a wina Adama, będącego kuszonym przez istotę ludzką, Ewę, a nie samego szatana, jest jeszcze większa. Dla Grimké nie ma różnicy między ich winą. Nie znajduje też w Biblii miejsca, w którym Bóg pozbawił kobietę równości z mężczyzną.

W swoim tekście Sara Grimké bada także sytuację kobiet na świecie – w Europie, Azji i Afryce. Twierdzi, że kobiety w różnych krajach pracują tak samo ciężko jak mężczyźni i nie zasługują na gorsze traktowanie. Sytuacja wygląda jednak inaczej. Wspomina okrutne praktyki stosowane wobec kobiet na całym świecie – na przykład handel nimi lub zmuszanie ich do małżeństwa. Uważa za niesprawiedliwe, że w niektórych krajach zeznania kobiet w sądzie nie są traktowane w taki sam sposób, jak mężczyzn, lub wymienia przypadki błyskawicznych rozwodów, o których nie wiedzą żony, lub zakaz wypowiedzania się lub spożywania posiłków w obecności mężów. Sara uważa te wszystkie praktyki za niewiarygodne i nieludzkie⁵⁸.

Sara Grimké twierdzi również, że obowiązki wykonywane w małżeństwie powinny być dzielone w sposób partnerski, nie koncentrując się na płci małżonków i przyjętych rolach społecznych, szczególnie jeśli chodzi o wychowywanie potomstwa. Grimké uważa także, że kobieta może być odpowiedzialna za swoje zachowanie wyłącznie przed Bogiem, ponieważ z Dekalogu bezpośrednio nie wynika, iż powinna być ona posłuszna swojemu mężowi. Sara Grimké kontynuuje, że mężczyźni swoim zachowaniem budzą poczucie próżności w kobietach, aby ich jedynym życiowym celem stało się rywalizowanie o względy mężczyzn, a w konsekwencji szybkie zamążpójście. Grimké twierdzi również, że mężczyźni sprowadzają wartość kobiet jedynie do wyglądu zewnętrznego. Pisz: „Mężczyź-

⁵⁷ Woryginał: “God created us equal (...) he created us free agents; he is our Lawgiver, our King, and our Judge, and to him alone is woman bound to be in subjection, and to him alone is she accountable for the use of those talents with which her Heavenly Father has entrusted her”. Sarah Moore Grimké, “Letters on the Equality of Sexes and the Condition of Women” Archive.org, <https://archive.org/details/lettersonequali00grimgoog/page/n6> (dostęp: 14 maj, 2020), 34.

⁵⁸ Grimké, 34.

ni, sprawując władzę nad kobietami, prawie zawsze dokonywali jednej z dwóch rzeczy. Albo tworzyli niewolnice ze stworzeń, które Bóg zaprojektował, aby były ich towarzyszami i współpracownikami w moralnym i intelektualnym doskonaleniu, albo ubierali je jak lalki i wykorzystywali je jako zabawki, aby rozerwać się w wolnym czasie”⁵⁹ (tłum. autorki). Sara Grimké zawsze uważała, że należy zająć się ważniejszymi kwestiami, takimi jak ubóstwo, edukacja, niewolnictwo lub prawa kobiet, a ludzie nie powinni tracić czasu ani pieniędzy na przyjęcia, fantazyjne kolacje lub prezenty. Również skupianie się tylko na swoim wyglądzie było postrzegane przez Sarę Grimké jako niepotrzebna próżność, zwykle powodowana u kobiet przez mężczyzn.

W Stanach Zjednoczonych przed wojną secesyjną istniało wiele magazynów o modzie prowadzonych przez mężczyzn. Na przykład słynne czasopismo *Godey's Lady's Book* publikowane przez Louisa A. Godeya (1804–1878) w Filadelfii było skierowana głównie do kobiet. Magazyn był znany z treści o modzie i urodzie i skoncentrowany na próżności kobiet, ale zawierał także tematy dotyczące muzyki, literatury, a nawet awansu społecznego kobiet⁶⁰. Korzystanie z parowców i linii kolejowych przez pocztę amerykańską, a także szybka poczta konna oparta na tzw. systemie „pony express”⁶¹ lub liniach telegraficznych⁶², pomogły prasie szybko się rozwijać i rozprzestrzeniać w USA⁶³. Nic dziwnego, że *Godey's Lady's Book* stała się bardzo popularna w latach 1830–1878 i miała około 150 000 subskrybentów, mimo, że była dość droga, ponieważ kosztowała ok. 3 dolary⁶⁴. Kolejnym popularnym czasopismem na południu, tym razem dla dzieci, była „Różyczka” („The Rosebud”), której treści wypełnione były obrazkami posłusznych dziewczynek z południa. Według Anny Firor Scott, południowe tradycje i instytucje nosły ze

⁵⁹ W oryginale: “Men, in the exercise of their usurped dominion over woman, have almost invariably done one of two things. They have either made slaves of the creatures whom God designed to be their companions and their coadjutors in every moral and intellectual improvement, or they have dressed them like dolls, and used them as toys to amuse their hours of recreation.” Grimké, 71

⁶⁰ Anne C. Rose. *Voices of the Marketplace: American Thought and Culture, 1830–1860* (New York: Rowman & Littlefield Publishers, 2004), 76.

⁶¹ „Pony express” – szybka poczta konna dostarczająca wiadomości i prasę na obszarze Wielkich Równin i Gór Skalistych między stanami Missouri i Kalifornia w USA w latach 1860–1861. Została zastąpiona przez telegraf, gdy ten zaczął być używany na większą skalę. „Pony express”, Encyklopedia Britannica, <https://www.britannica.com/topic/Pony-Express> (dostęp: 27 lipiec, 2020).

⁶² Telegraf został wynaleziony w 1844 roku i połączył wszystkie główne miasta w USA z siecią krajową, co w konsekwencji ułatwiło rozpowszechnianie korespondencji i prasy na większą skalę. „Inventors and inventions of the Industrial Revolution”, Encyklopedia Britannica, <https://www.britannica.com/list/inventors-and-inventions-of-the-industrial-revolution> (dostęp: 20 lipiec 2020).

⁶³ “The United States Postal Service: An American History 1775 – 2002.” United States Postal Service, Internet Archive Wayback Machine. https://web.archive.org/web/20120324143016/http://about.usps.com/publications/pub100/pub100_001.htm (dostęp: 8 maj, 2020).

⁶⁴ Ellis Paxson Oberholtzer, *The Literary History of Philadelphia*. (Philadelphia: George W. Jacobs & Co., 1906), 239.

sobą jeden przekaz: zachowanie niegodne damy miało być karane utratą miłości, staropanieństwem, a nawet głodem.⁶⁵ Siostry sprzeciwiały się takiemu obrazowaniu kobiety, mimo wartości wpajanych im od najmłodszych lat. Uważały je za próżne i poprzez swoje piśmiennictwo i wykłady proponowały kobietom alternatywną przyszłość.

Kolejnym ważnym tematem poruszonym przez Sarę Grimké w liście XII są nierówności kobiet wobec prawa. Grimké twierdzi, że bez praw politycznych kobiety nie mają indywidualności. Podaje przykład, że mąż może ograniczyć wolność swojej żony z powodu niewłaściwego zachowania, które osądzane jest jedynie przez niego samego. Skarży się, że legalne istnienie kobiet jest zawieszane podczas małżeństwa i że nie mają one prawa dbać o budżet rodziny, nawet jeśli ich mężowie są nieodpowiedzialni w kwestiach finansowych. Rzeczywiście, w XIX wieku w Stanach Zjednoczonych mąż miał prawo do majątku swojej żony, przejmując jej własność, którą nabyła jeszcze przed ślubem. Ponadto obowiązujące prawo dawało mężowi przyzwolenie na ograniczenie wolności lub stosowanie przemocy wobec nieposłusznej mu żony. Ta sytuacja kobiet zaczęła się zmieniać w drugiej połowie XIX wieku, ale jej echo pozostało w amerykańskim społeczeństwie przez długi czas⁶⁶.

Interesujące jest to, że w tym przypadku Sara Grimké nie wykorzystuje Biblii do poparcia swojej argumentacji. Używa Pisma wybiórczo i wybiera tylko te fragmenty, które wspierają jej sprawę. Na przykład biblijne fragmenty o pierwszeństwie dziedziczenia dla mężczyzn nie przyczyniłyby się do argumentu Sary Grimké, że Bóg traktował mężczyzn i kobiety w równym stopniu: „I będziesz mówić do ludu Izraela, mówiąc: „Córki Selofchada słusznie mówią: Daj im konieczną dziedziczną posiadłość pośród braci ich ojca, a przenieś na nie dziedzictwo ich ojca. I przemów do synów Izraela tak: Jeśli ktoś umrze, a nie miał syna, wtedy przeniesiecie jego dziedzictwo na jego córkę. A jeśli nie miał córki, to dacie jego dziedzictwo jego braciom. A jeśli nie miał braci, to dacie jego dziedzictwo braciom jego ojca. A jeśli jego ojciec nie miał braci, to dacie jego dziedzictwo najbliższemu krewnemu z jego rodziny, aby je odziedziczył. I będzie to dla synów Izraela ustawą prawną, jak PAN rozkazał Mojżeszowi.⁶⁷” Sara zdecydowanie pomija je w swoich interpretacjach.

Sara Grimké podaje również przykłady wielu niewłaściwie zachowujących się, pijących i agresywnych mężów, którzy nigdy nie zostali ukarani za swoje czyny wobec żon. Są to historie zaczerpnięte nie z Biblii, ale z osobistych doświadczeń jej lub jej przyjaciół. Na przykład: „Jednak mężczyzna może wydać majątek,

⁶⁵ Anne Firor Scott, *The Souther Lady: From Pedestal to Politics, 1830–1930* (Chicago, Ill.: University of Chicago Press, 1970), 20–21.

⁶⁶ Goodsell, 15–16

⁶⁷ Biblia Tysiąclecia – Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu, Stary Testament, IV Księga Mojżeszowa, 27 (Poznań: Pallottinum, 2000).

który nabył poprzez małżeństwo, w gospodzie, przy stole do gier lub w dowolny inny sposób, jaki mu się podoba. Wiele tego rodzaju przypadków dotarło do mojej wiedzy; a kobiety, które przyniosły mężom piękne fortuny, zostały pozostawione w wyniku marnotrawstwa i rozpusty swoich mężów, w trudnych okolicznościach, i zmuszone utrzymywać swoje rodziny w wielkim trudzie”⁶⁸ (tłum. autorki). Grimké twierdzi, że kobiety są bardziej odpowiedzialne i pracowite, więc nie ma podstaw do powstrzymywania ich od praw i obowiązków przysługujących mężczyznom. Zauważa, że sytuacja wygląda trochę lepiej w kręgach niższych klas, ponieważ nie ma w nich tak wielu ograniczeń społecznych. Tak było również na południu USA, gdzie kobiety często pomagały mężczyznom w gospodarstwach. Sama Grimké była przykładem takich praktyk. Gdy była młoda, jej ojciec zabierał ją ze sobą do wielu miejsc przeznaczonych dla mężczyzn, zawsze stawiając na jej edukację i rozwój. Kiedy odszedł, a Sara Grimké rozpoczęła swoją działalność publiczną, odczuła jak trudno jest kobiecie być wysłuchaną i traktowaną poważnie przez mężczyzn. Bolesnie odczuwała tę nierówność warunków.

Sara Grimké bada także temat posługi kapłańskiej kobiet, twierdząc, że mają one równe prawo z mężczyznami do głoszenia Słowa Bożego, ponieważ są do tego odpowiednio przygotowane. Sara twierdzi, że tylko z powodu uprzedzeń edukacyjnych mężczyźni nie pozwalają kobietom być pastorami, a nawet zadawać pytań i wyrażać własnych opinii podczas kazań⁶⁹. Tutaj ponownie Sara Grimké używa biblijnego fragmentu o Deborze i Chuldzie, które były prorokiniami. Podaje przykład listów Pawła Apostoła (ok. 5–64)⁷⁰, który jako pierwszy napisał o roli kobiet w Kościele. Sara Grimké twierdzi, że w Listach do Rzymian Pawła istnieją dowody, że kobiety były bardzo ważnymi agentami biblijnymi. Z drugiej strony całkowicie odrzuca poglądy Augustyna z Hippony (354–430) na temat kobiet w Kościele. Nic dziwnego, biorąc pod uwagę jedno z nich: „Kobieta jest istotą poślednią, która nie została stworzona na obraz i podobieństwo Boga. To naturalny porządek rzeczy, że kobieta ma służyć mężczyźnie” lub „Nie wiem, do jakiej pomocy mężczyźnie została stworzona kobieta, jeśli wykluczmy cel prokreacji. Dlaczego mimo to cel ten się wyklucza, nie rozumiem. Jeśli kobieta nie została dana mężczyźnie do pomocy w rodzeniu dzieci, w takim razie do czego? Może do tego, by razem uprawiali ziemię? W takim razie lepszą pomocą dla mężczyzny byłby mężczyzna. To samo

⁶⁸ W oryginale: “Yet a man may spend the property he has acquired by marriage at the ale-house, the gambling table, or in any other way that he pleases. Many instances of this kind have come to my knowledge; and women, who have brought their husbands handsome fortunes, have been left, in consequence of the wasteful and dissolute habits of their husbands, in strained circumstances, and compelled to toil for the support of their families”. Grimké, 76

⁶⁹ Grimké, 120

⁷⁰ Paweł z Tarsu (ok. 5–64) zwany Pawłem Apostołem – święty chrześcijański, męczennik. Zwany Apostołem Narodów, choć nie należał do grona dwunastu apostołów. Nauczał jednak ewangelii Chrystusa. „Święci apostołowie Piotr i Paweł”, *Brewiarz.katolik.pl*, <https://www.brewiarz.katolik.pl/czytelnia/swieci/06-29.php3> (dostęp: 20 lipiec, 2020).

tyczy się pociechy w samotności. O ileż przyjemniejsze jest życie i rozmowa, gdy mieszkają ze sobą dwaj przyjaciele niż mężczyzna i kobieta”⁷¹. Traktowanie kobiet niżej w strukturach Kościoła było również jej własnym doświadczeniem z kwakrami, którzy nie pozwolili jej świadczyć posługi kapłańskiej tylko dlatego, że była kobietą, a wystąpienia publiczne nie były jej najmocniejszą cechą. Podczas spotkań była również uciszana i zawstydzana przez starszych kwaków. Był to powód jej depresji i braku wiary przez dłuższy okres czasu.

Co więcej, Sara Grimké nie zapomiała o sytuacji niewolnic. Na przykład pisze: „W tym kraju jest jeszcze jedna klasa kobiet, do której nie mogę się odwoływać, bez uczucia najgłębszego wstydu i smutku. Nawiązuję do naszych niewolnic. (...) Cnotą niewolnic jest całkowicie łaska nieodpowiedzialnych tyranów, a kobiety kupuje się i sprzedaje na naszych targach niewolników, aby zaspokoić brutalną żądzę tych, którzy noszą imię chrześcijan”⁷² (tłum. autorki). Sara łączy uprzedzenia, których doświadczały zarówno białe, jak i czarnoskóre kobiety. Uświadamia sobie, że wszyscy są zjednoczeni w cierpieniu: „Kolorowa kobieta nie cierpi sama: moralna czystość białej kobiety jest głęboko skażona. W codziennym nawyku oglądania cnoty swojej zniewolonej siostry poświęcanej bez wahania i wyrzutów sumienia, patrzy na zbrodnie uwodzenia i nielegalnego współżycia bez grozy, i chociaż nie jest bezpośrednio zaangażowana w winę, traci swoją własną niewinność (...)”⁷³ (tłum. autorki).

Analizując piśmiennictwo Sary Grimké, zaobserwować można świetny styl i elokwencję, a także szeroką wiedzę nie tylko na temat religii, ale także geografii lub polityki. Mówi się, że nie była świetnym organizatorem czy mówcą, ale za to czytelnicy doceniali jej listy i broszury. Jej pismo stanowiło inspirację dla wielu pokoleń działaczek, m.in. Elizabeth Cady Stanton, Susan B. Anthony, czy Lucretii Mott, które kontynuowały pracę sióstr Grimké, wzywając do równości kobiet w kwestiach legislacyjnych, czy edukacji.

Jeśli chodzi o Angelinę Grimké, jej najbardziej znane dzieło feministyczne to wspomniany zbiór listów do Catharine E. Beecher, będący odpowiedzią na jej krytykę wobec publicznej działalności sióstr. W XIX wieku w Stanach Zjednoczonych działalność kobiet w kwestii zniesienia niewolnictwa była dość powszechna na północy kraju. Od kobiet oczekiwano jednak, aby poświęcały się sprawie w zaciszu swoich domów lub nauczając w szkółkach niedzielnych. Siostry Grimké nie pasowały jednak

⁷¹ De Gen. ad litt. 9,5–9

⁷² W oryginale: “There is another class of women in this country, to whom I cannot refer, without feelings of the deepest shame and sorrow. I allude to our female slaves. (...) The virtue of female slaves is wholly at the mercy of irresponsible tyrants, and women are bought and sold in our slave markets, to gratify the brutal lust of those who bear the name of Christians”. Grimké, 53

⁷³ W oryginale: “Nor does the colored woman suffers alone: the moral purity of the white woman is deeply contaminated. In the daily habit of seeing the virtue of her enslaved sister sacrificed without hesitancy or remorse, she looks upon the crimes of seduction and illicit intercourse without horror, and although not personally involved in the guilt, she loses that value for innocence in her own (...)”. Grimké, 54

do takiej struktury. Swoją działalność nie tylko prowadziły publicznie, debatując na równi z mężczyznami, ale wprowadzały również do swoich wystąpień tematy feministyczne, co było nieakceptowalne nawet przez progresywnych działaczy i działaczki z kręgów sióstr. Angelina napisała „Listy do Catharine E. Beecher” w 1837 roku. Traktowały one głównie o sprawie niewolnictwa, Angelina wyjaśniła w nich również swój program zniesienia kary śmierci, jej główne cele i motywację. Listy uważa się jednak za pismo feministyczne, ponieważ dwa z nich zostały poświęcone sprawie równości płci: List XI „The Sphere of Woman And Man As Moral Beings” oraz XII „Human Rights Not Founded on Sex”. Angelina Grimké broniła swojej działalności, wyjaśniając, że praca w szkołach i domach nie wystarcza, aby pomóc sprawie abolicjonistycznej, a kobiety mają równe prawa z mężczyznami do głoszenia swoich poglądów, nie tylko na temat niewolnictwa, ale również emancypacji kobiet.

Argumentacja Angeliny Grimké również jest oparta na Biblii, posługuje się ona dokładnie tymi samymi przykładami, co jej siostra, dotyczącymi kobiecej posługi wg. apostoła Pawła: „Uważam również, że Filip miał cztery córki, które prorokowały; a co jeszcze bardziej przekonujące, czytam w XI. Liście do Koryntian, niektóre szczególne wskazówki od apostoła Pawła, dotyczące tego, jak kobiety powinny się modlić i prorokować na zgromadzeniach ludu – nie w kręgu domowym”⁷⁴ (tłum. autorki). Nie zgadza się z poglądem Beecher na rolę kobiety w sferze domowej, twierdząc, że kobieta nie musi być zależna od męża, ponieważ nie jest od niego gorsza. Co więcej, Angelina nie zgadza się z Catharine, że kobiety nie powinny być aktywne w sprawach politycznych, np. wysyłając petycje do kongresu. Twierdzi, że jest to ich jedyne prawo, za pomocą którego mogą wyrażać swoje poglądy polityczne i dlatego nierozsądne byłoby zrezygnowanie z niego i pokazanie mężczyznom, że nie są zainteresowane ważnymi dla kraju kwestiami.

W liście XII jej poglądy zostały przedstawione w jeszcze bardziej wyrazisty i odważny sposób. Pisze: „Twierdzę, że kobieta ma takie samo prawo do zasiadania w uroczystych radach na zjazdach, konferencjach, w stowarzyszeniach i zgromadzeniach ogólnych, jak mężczyzna. Podobnie jak prawo do zasiadania na tronie Anglii lub w fotelu prezydenta Stanów Zjednoczonych”⁷⁵ (tłum. autorki). Angelina Grimké stwierdza, że kobiety i mężczyźni powinni być po prostu traktowani jak ludzie o takich samych prawach bez względu na płeć, gdzie jedna strona jest zależna od drugiej. Ponownie używa argumentu biblijnego, twierdząc, że Ewa nie została

⁷⁴ W oryginale: “I find, too, that Philip had four daughters which did prophesy; and what is still more convincing, I read in the xi. of I. Corinthians, some particular directions from the Apostle Paul, as to how women were to pray and prophesy in the assemblies of the people—not in the domestic circle”. Angelina Emily Grimké-Weld. “Letters to Catharine E. Beecher,” Archive.org, <https://archive.org/details/letterstocatheri00grim/page/n6> (accessed on January 14, 2020).

⁷⁵ W oryginale: “I contend that woman has just as much right to sit in solemn counsel in Conventions, Conferences, Associations and General Assemblies, as man—just as much right to sit upon the throne of England, or in the Presidential chair of the United States”. Grimké-Weld, 120

stworzona jako prezent dla Adama, „z jego kości i ciała”, co dla Angeliny Grimké oznacza, że Ewa jest towarzyszką Adama, równą i mogącą odpowiadać wyłącznie przed Bogiem. Angelina Grimké, podobnie jak jej siostra, za sytuację kobiet obwinia niewłaściwą interpretację Pisma Świętego.

Podsumowanie

Podsumowując, wśród głównych tematów poruszanych przez siostry Grimké dotyczących kobiet były prawa polityczne i prawne, a także prawa własności, a więc obszary typowe dla pierwszej fali feminizmu⁷⁶. Siostry Grimké poruszały również tematy związane z rodziną, dochodami i prawami pracowniczymi, rolami małżeńskimi, miejscem kobiet w społeczeństwie, a także podwójnymi standardami płci, co z pewnością było wówczas postępowym podejściem nawet w kręgach feministycznych. Mówiły o kobiecym intelekcie, sposobie ubierania, a nawet o kapłaństwie kobiet, które wciąż jest uważane za rewolucyjną ideę nawet w XXI wieku. Warto zauważyć, że pierwszą falę feminizmu tworzyły głównie kobiety o umiarkowanych, nie radykalnych czy rewolucyjnych poglądach. Najważniejszym przywilejem, jaki chciały uzyskać, było prawo do głosowania w wyborach, a wiele z nich nie rozważało innych problemów w swojej działalności. Sfera prywatna była tematem, na którym koncentrowały się głównie feministki drugiej fali⁷⁷ pod koniec XX wieku, dlatego interesującym jest fakt, że siostry Grimké pisały na ten temat już w latach 80. XIX wieku. Oczywiście było zbyt wcześnie, aby mówić o seksualności lub kwestionować role płciowe w małżeństwie, ale siostry Grimké sprzeciwiły się gorszej pozycji kobiet w małżeństwie, opowiadając się za przyznaniem im większych praw i zakończeniem kobiecej uległości. Nie koncentrowały się tylko na kwestiach prawnych, propagowały również rozwój intelektualny i edukację kobiet. Same siostry, mimo braków w formalnej edukacji, od najmłodszych lat były zachęcane przez rodzinę do doskonalenia swoich umiejętności i wypowiadania się publicznie, więc wiedziały, jak ważne jest takie wsparcie dla innych kobiet. Działalność sióstr była przede wszystkim oddolna, zapoczątkowały one ruch pisanie petycji do Kongresu Stanów Zjednoczonych oraz przetarły szlaki, jeśli chodzi o wystąpienia publiczne. Nie doczekały się jednak najważniejszego

⁷⁶ Feminizm pierwszej fali był okresem działalności ruchów na rzecz praw kobiet w XIX i na początku XX wieku w świecie zachodnim. Koncentrował się na kwestiach prawnych i przyznaniu kobietom prawa do głosowania. W Stanach Zjednoczonych był ściśle związany z ruchem abolicjonistycznym. „First wave feminism”, *Literary Theory and Criticism*, <https://literariness.org/2017/10/27/first-wave-feminism/> (dostęp: 27 lipiec 2020).

⁷⁷ Feminizm drugiej fali był okresem działalności feministycznej, która rozpoczęła się w latach 60. XX wieku w Stanach Zjednoczonych i trwała około 20 lat. Koncentrował się na kwestiach takich jak seksualność, zatrudnienie kobiet, rodzina, a także nierówności prawne i przemoc wobec kobiet. „Second wave feminism”, *Literary Theory and Criticism*, <https://literariness.org/2017/10/28/second-wave-feminism/> (dostęp: 27 lipiec, 2020).

osiągnięcia pierwszej fali, którym była 19. poprawką do konstytucji USA, przyznającą kobietom prawo do głosowania.

Zarówno Sara Moore, jak i Angelina Emily Grimké wywarły silny wpływ na ruch na rzecz praw kobiet. Być może nie są one najbardziej znanymi aktywistkami, których nazwiska można znaleźć w artykułach na temat konwencji sufrażystek w Seneca Falls (w której nigdy nie brały udziału), ale były pierwszymi amerykańskimi kobietami, które publicznie domagały się respektowania swoich praw, łącząc swoje argumenty z głęboką religijnością. Obie siostry były zdyscyplinowane i zdeteterminowane, aby przekazywać swoje opinie jak najszerzej publiczności, by nie tylko wspomóc sprawę abolicjonistów, ale również agendę feministyczną. Siostry były aktywne pomimo wszystkich przeciwności, krytyki, a nawet przemocy wymierzonej przeciwko nim. Ich pomysły były naturalne, postępowe i odpowiednio uzasadnione. Urodziły się w tradycyjnej i religijnej południowej rodzinie, ale ich poglądy nie były ograniczone do tych, które wyniosły z domu. Siostry chciały się kształcić i znaleźć swoje prawdziwe powołanie. Wspierały się nawzajem i inspirowały, podważając i kwestionując ogólnie przyjęte prawdy i konwenanse. Wiara była dla nich ważna i wykorzystywały ją w nieoczekiwany sposób – aby bronić swoich feministycznych opinii. To w Biblii znajdowały uzasadnienie dla równości kobiet. W organizacjach religijnych i abolicjonistycznych stworzyły pole dla swojej działalności, choć nie były w stosunku do nich bezkrytyczne. Niechęć do zmian i krytyka jedynie zachęcały je do refleksji nad stanem społeczeństwa i działania. Koncentrowały się nie tylko na kwestiach prawnych dotyczących kobiet, ale zaczęły także kwestionować miejsce kobiety w sferze prywatnej. Doświadczły dyskryminacji ze względu na gorszą pozycję kobiet w społeczeństwie, ale jednocześnie były świadome swoich przywilejów jako zamożnych córek właściciela ziemskiego z południa, dlatego starały się pomagać innym mniejszościom, dostrzegając problem dyskryminacji na wielu płaszczyznach.

Bibliografia

Literatura podmiotu

- Aurelius Augustyn z Hippony. *Niedokończony komentarz słowny do Księgi Rodzaju* (De Genesi ad litteram imperfectus liber; PL 34, 220–245), [w:] tenże, *Pisma egezygetyczne przeciw manichejczykom*, przeł. J. Sulowski, Warszawa 1980 ATK PSP 25.
- Biblia Tysiąclecia – Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu, Stary Testament, IV Księga Mojżeszowa, 27 (Poznań: Pallottinum, 2000).
- Grimké Weld, Angelina Emily. “An Appeal to the Christian Women of the South.” *African American Pamphlet Collection*. (Nowy Jork, American Anti-Slavery Society). <https://archive.org/details/letterstocatheri00grim/page/n6> (dostęp: 25 maj, 2020).

- Grimké Weld, Angelina Emily. "Letters to Catharine E. Beecher." Archive.org. <https://archive.org/details/letterstocatheri00grimrich> (dostęp: 25 maj, 2020).
- Grimké, Sarah Moore. "An Epistle to the Clergy of the Southern States." Archive.org <https://archive.org/details/ASPC0001867100> (dostęp: 25 maj, 2020).
- Grimké, Sarah Moore. "Letters on the Equality of Sexes and the Condition of Women" Archive.org. <https://archive.org/details/lettersonequali00grimgoog/page/n6> (dostęp: 25 maj, 2020).

Literatura przedmiotu

- Birney, Catherine H. Sarah and Angelina Grimké. *The First American Women Advocates of Abolition and Women's Rights*. (Cambridge: Andover-Harvard Theological Library, 1885).
- Barnes, Gilbert Hobbs. *The Antislavery Impulse, 1830–1844* (New York: Appleton-Century, 1933; Gloucester, Mass.: Smith, 1957).
- Ceplair, Larry. *The Public Years of Sarah and Angelina Grimké. Selected Writings, 1835–1839*. (Nowy Jork: Columbia University Press, 1989).
- Clinton, Catherine. *The Plantation Mistress: Woman's World in the Old South* (New York: Pantheon, 1982).
- Cloke, Gillian. *This Female Man of God. Women and Spiritual Power in the Patriotic Age, Ad. 350–450*. (London: Routledge, 1995).
- Firor Scott, Anne. *The Souther Lady: From Pedestal to Politics, 1830–1930* (Chicago, Ill.: University of Chicago Press, 1970).
- Fisher, David Hackett. *Albion's Seed: Four British Folkways in America*. (Oxford University Press, 1989).
- Friedman, Lawrence J. *Gregarious Saints: Self and Community in American Abolitionism, 1830–1870* (Cambridge: Cambridge University Press, 1982), 134.
- Goodsell, Willystine. "The American Family in the Nineteenth Century." *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*. Vol. 160 (Mar., 1932). https://www.jstor.org/stable/1018511?seq=1#metadata_info_tab_contents (dostęp: maj 8, 2020).
- Henry, Katharine. "Angelina Grimké's Rhetoric of Exposure." *American Quarterly* (1997).
- Illick, Joseph E. "Handbook of the Religious Society of Friends" in *Colonial Pennsylvania, a History* (Scribner Book Company, 1976).
- Lavender, Catherine. "Notes on The Cult of Domesticity Womanhood" (The College of Staten Island, 2014) <https://csivc.csi.cuny.edu/history/files/lavender/386/truewoman.pdf> (dostęp: 8 maj, 2020).
- Mancall, Peter C., Joshua L. Rosenbloom I Thomas Weiss. *Slave Prices and the South Carolina Economy, 1722–1809*. <https://pdfs.semanticscholar.org/224b/38e5071d7c3561b0182078e4d55b28cf5be1.pdf> (dostęp: 8 maj 8, 2020).

- Marilley, Suzanne M. *Woman Suffrage and the Origins of Liberal Feminism in the United States. 1820–1920.* (Cambridge: Harvard University Press, 1996).
- Oberholtzer, Ellis Paxson. *The Literary History of Philadelphia.* (Philadelphia: George W. Jacobs & Co., 1906).
- Rose, Anne C. *Voices of the Marketplace: American Thought and Culture, 1830–1860.* (New York: Rowman & Littlefield Publishers, 2004).
- Sklar, Kathryn Kish. “The Founding of Mount Holyoke College,” w Ruth Berkin and Mary Beth Norton, eds., *Women of America: A History* (Boston, Mass.: Houghton Mifflin, 1979).

Źródła internetowe

- Alexander, Kerri, Lee. “Sarah Moore Grimké.” National Women’s History Museum. <https://www.womenshistory.org/education-resources/biographies/sarah-moore-grimke>. (dostęp: 14 maj, 2020).
- Bill, Ecenbarger, Walkin' the Line: A Journey from Past to Present Along the Mason-Dixon, M. Evans and Company, Inc, 2000, p. 89–91.
- “About Yale”, Yale.edu, www.yale.edu (dostęp: 27 lipiec, 2020).
- “Adams, Nehemia”, The New International Encyclopedia, https://en.wikisource.org/wiki/The_New_International_Encyclopædia/Adams,_Nehemiah (dostęp: 27 lipiec, 2020).
- “Arthur Tappan”, Encyklopedia Britannica, <https://www.britannica.com/biography/Arthur-Tappan> (dostęp: 27 lipiec, 2020).
- “Benjamin Lundy”, Encyklopedia Britannica, <https://www.britannica.com/biography/Benjamin-Lundy> (dostęp: 27 lipiec, 2020).
- “First wave feminism”, Literary Theory and Criticism, <https://literariness.org/2017/10/27/first-wave-feminism/> (dostęp: 27 lipiec, 2020).
- “Frederic Douglass”, Encyklopedia Britannica, <https://www.britannica.com/biography/Frederick-Douglass> (dostęp: 27 lipiec, 2020).
- “Inventors and inventions of the Industrial Revolution”, Encyklopedia Britannica, <https://www.britannica.com/list/inventors-and-inventions-of-the-industrial-revolution> (dostęp: 20 lipiec, 2020).
- “James Gillespie Birney”, Encyklopedia Britannica, <https://www.britannica.com/biography/James-Gillespie-Birney> (dostęp: 27 lipiec, 2020).
- “John Faucheraud Grimké” w *Preservation Society of Charleston*. <http://www.halsey-map.com/Flash/mayors-detail.asp?pollID=6> (dostęp: 8 maj, 2020).
- “Jonathan Evans”, Quaker Dictionary, http://web.tricolib.brynmawr.edu/speccoll/dictionary/index.php/EVANS,_Jonathan,_1759-1839 (dostęp: 27 lipiec 2020).
- “Lyman Beecher”, Encyklopedia Britannica, <https://www.britannica.com/biography/Lyman-Beecher> (dostęp: 29 lipiec, 2020).
- “Pony express”, Encyklopedia Britannica, <https://www.britannica.com/topic/Pony-Express> (dostęp: 27 lipiec, 2020).

- “POP Culture: 1800.” United States Census Bureau. https://www.census.gov/history/www/through_the_decades/fast_facts/1800_fast_facts.html (dostęp: 8 maj, 2020).
- Postal Service. Internet Archive Wayback Machine. https://web.archive.org/web/20120324143016/http://about.usps.com/publications/pub100/pub100_001.htm (dostęp: 8 maj, 2020)
- “Quakers”, Encyclopedia.com, <https://www.encyclopedia.com/philosophy-and-religion/christianity/protestant-denominations/quakers> (dostęp: 27 lipiec, 2020).
- “Second wave feminism”, Literary Theory and Criticism, <https://literariness.org/2017/10/28/second-wave-feminism/> (dostęp: 27 lipiec, 2020).
- “South Carolina Constitution of 1790” w *South Carolina – Key State Documents*. https://www.carolana.com/SC/Documents/sc_constitution_1790.html (dostęp: 8 maj, 2020).
- „Święci apostołowie Piotr i Paweł”, Brewiarz.katolik.pl, <https://www.brewiarz.katolik.pl/czytelnia/swieci/06-29.php3> (dostęp: 20 lipiec, 2020).
- “The Liberator”, Encyklopedia Britannica, <https://www.britannica.com/topic/The-Liberator-American-newspaper> (dostęp: 27 lipiec, 2020).
- “The Spectator”, Library of Congress, <https://chroniclingamerica.loc.gov/lccn/sn85038225/> (dostęp: 27 lipiec, 2020).
- “The United States Postal Service: An American History 1775 – 2002.” United States
- “Theodore Dwight Weld”, Encyklopedia Britannica, <https://www.britannica.com/biography/Theodore-Dwight-Weld> (dostęp: 27 lipiec, 2020).
- United States Bureau of Labor Statistics, “History of Wages in the United States from Colonial Times to 1928.” (Washington: United States Govt. Print. Off., 1934). <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=uc1.32106007458745&view=1up&seq=39> (dostęp: 8 maj, 2020).
- “What Makes Us Anglican? Hallmarks of the Episcopal Church”, Episcopal-church.org, <https://episcopalchurch.org/library/article/what-makes-us-anglican> (dostęp: 7 lipiec, 2020).
- “William Lloyd Garrison”, Encyklopedia Britannica, <https://www.britannica.com/biography/William-Lloyd-Garrison> (dostęp: 27 lipiec, 2020).
- “William Penn”, Encyklopedia Britannica, <https://www.britannica.com/biography/William-Penn-English-Quaker-leader-and-colonist> (dostęp: 27 lipiec, 2020).